

**Waterschap
Rivierenland**

Beheerplan waterkeringen

2008-2012

Hoofdrapport

Definitief - 31 oktober 2008

Inhoud

1. INLEIDING.....	5
1.1. Wat is een waterschap?.....	5
1.2. Waarom dit beheerplan?.....	5
1.3. Wat is het doel van dit beheerplan?.....	6
1.4. Hoe zit dit beheerplan in elkaar en welke rol vervult het?.....	6
1.5. Over welke periode gaat dit beheerplan?.....	7
1.6. Hoe hebben we dit beheerplan opgesteld en wat staat erin?.....	7
2. WAAR HEBBEN WIJ HET OVER?.....	9
2.1. Wat is waterveiligheid?.....	9
2.2. Wat is onze missie?.....	10
2.2.1. <i>Algemene missie Waterschap Rivierenland</i>	10
2.2.2. <i>Missie taakveld waterveiligheid</i>	10
2.2.3. <i>Kernbegrippen</i>	10
2.3. Visie op waterveiligheid.....	11
2.3.1. <i>Pijler 1: Voorkomen van overstromingen</i>	12
2.3.2. <i>Pijler 2: Beperken van gevolgen</i>	13
3. WAT BEHEREN WIJ?.....	15
3.1. Natuurlijke en bestuurlijke grenzen.....	15
3.2. Ontstaanswijze.....	15
3.3. Infrastructuur.....	16
3.4. Kenschets van de primaire en regionale waterkeringen.....	16
4. BELEID, WET- EN REGELGEVING DERDEN.....	21
4.1. Wie doet wat?.....	21
4.1.1. <i>Het Rijk</i>	21
4.1.2. <i>De provincie</i>	21
4.1.3. <i>De gemeente</i>	21
4.2. Wet en Regelgeving derden.....	21
4.2.1. <i>Waterschapswet en de Wet op de waterkering</i>	22
4.2.2. <i>Wet beheer rijkswaterstaatswerken</i>	22
4.2.3. <i>Wet op de veiligheidsregio's</i>	22
4.2.4. <i>Provinciale verordening op de waterkering</i>	23
4.3. Beleidskader derden.....	23
4.3.1. <i>Planologische Kernbeslissing Ruimte voor de Rivier</i>	23
4.3.2. <i>Beleidslijn Grote Rivieren</i>	24
4.3.3. <i>Provinciaal waterhuishoudingsplan</i>	24
4.4. Veiligheidsbeleid in ontwikkeling.....	24
4.4.1. <i>Waterwet</i>	24
4.4.2. <i>Watervisie Rijk en waterveiligheid 21^e eeuw (WV21)</i>	25
4.4.3. <i>Veiligheid Nederland in Kaart</i>	25
4.4.4. <i>Richtlijn Overstromingsrisico's</i>	25
5. BINNEN WELK (BELEIDS)KADER DOEN WIJ ONS WERK?.....	27
5.1. Thema beleid waterveiligheid.....	27
5.2. Thema waterkeringbeheer.....	29
5.2.1. <i>Kerngegevens verzamelen, bijhouden en verstrekken</i>	29
5.2.2. <i>Toetsen en verbeteren</i>	31
5.2.3. <i>Beheren, inspecteren, onderhoud uitvoeren en ontheffing verlenen</i>	34
5.2.4. <i>Keur en Ontheffingenbeleid</i>	37
5.3. Thema 'calamiteitenbestrijding hoog water'.....	39
6. WAT GAAN WIJ DOEN?.....	41
6.1. Thema beleid waterveiligheid.....	41

6.2.	Thema waterkeringbeheer	42
6.2.1.	<i>Kerngegevens verzamelen, bijhouden en verstrekken</i>	42
6.2.2.	<i>Toetsen en verbeteren</i>	42
6.2.3.	<i>Beheren, inspecteren, onderhoud uitvoeren en ontheffing verlenen</i>	44
6.3.	Thema 'calamiteitenbestrijding hoog water'	46
7.	WAT KOST HET?	48
7.1.	Hoeveel besteden we anno 2008?	48
7.1.1.	<i>Begroting 2008</i>	48
7.1.2.	<i>Investerings</i>	48
7.2.	Hoeveel gaan we de komende jaren uitgeven?.....	49
8.	IMPLEMENTATIE EN TOEKOMSTIGE ONTWIKKELINGEN	53
8.1.	Implementatie	53
8.2.	Toekomstige ontwikkelingen.....	53
	LITERATUURLIJST	55

1. Inleiding

1.1. Wat is een waterschap?

Een waterschap is, net zoals een gemeente, een overheidsorganisatie. In tegenstelling tot andere overheden, worden de grenzen van waterschappen veelal waterstaatkundig bepaald (zie figuur 1.1 voor het beheergebied in vogelvlucht). Grenzen die vaak niet samenvallen met die van gemeenten of provincies. Zo ligt Waterschap Rivierenland in vier provincies: Gelderland, Utrecht, Noord-Brabant en Zuid-Holland. Waterschap Rivierenland is ingesteld door een gemeenschappelijk besluit van deze 4 provincies.

Bestuurlijk gezien is een waterschap een lokale overheid. Een waterschap heeft een gekozen algemeen bestuur en een dagelijks bestuur (college van dijkgraaf en heemraden). De dijkgraaf vervult de rol van voorzitter van het bestuur.

Waterschap Rivierenland is verantwoordelijk voor de waterstaatkundige verzorging in één van de mooiste gebieden in Nederland, het rivierengebied. Ruim 600 medewerkers zorgen voor veiligheid, voldoende en schoon water. Zij werken aan taken als waterbeheer, de zorg voor dijken en kades, het beheer van een aantal wegen en vaarwegen, het zuiveren van afvalwater en het bestrijden van muskus- en beverratten.

Figuur 1.1: Beheergebied Waterschap Rivierenland in vogelvlucht

Eigen belastingheffing

Voor de dekking van de uitgaven is Waterschap Rivierenland voor het grootste gedeelte aangewezen op de heffing van de eigen belastingen: de waterschapsomslagen en de verontreinigingsheffing. Hierbij geldt het principe: wie belang heeft bij het werk van het waterschap, betaalt mee aan het werk van het waterschap. Voor versterkingen van de primaire waterkeringen ontvangt het waterschap een bijdrage van het Rijk.

1.2. Waarom dit beheerplan?

In de provinciale verordening op de waterkeringen (gebaseerd op artikel 14 van de Wet op de waterkering) is opgenomen dat elke waterkeringbeheerder een "beheerplan waterkeringen" op moet stellen, waarin beschreven is op welke wijze de waterkeringen worden beheerd. Waterschap Rivierenland

heeft dit vorm gegeven door de beleidskaders te beschrijven (hoofdpijnen van het beleid, waarmee het waterschap het beheer van de waterkeringen verder invult) en deze te vertalen naar het kader voor het waterschap en de doelen en maatregelen voor de komende periode.

Waar gaat dit beheerplan over?

Één van de taken van het waterschap is de waterkeringstaak: het waterschap heeft de zorg voor het bieden van waterveiligheid en het beheren van de waterkeringen. Het bieden van veiligheid tegen overstromingen met behulp van dijken en waterkeringen is een zaak van levensbelang. Zonder onze dijken en kades zou een groot deel van het rivierengebied bij hoge waterstanden onder water lopen. Waterkeren is een constante taak. Voor dit doel worden primaire en regionale waterkeringen beheerd. In het plan is onder andere opgenomen welke dijken wij allemaal beheren, welk beleid wij voeren rondom het toestaan van initiatieven op en langs de dijken en hoe wij omgaan met het behouden en ontwikkelen van landschappelijke, natuurlijke en culturele waarden (LNC-waarden).

1.3. Wat is het doel van dit beheerplan?

De doelstelling van het beheerplan is als volgt te omschrijven:

"Het beheerplan voorziet in een eenduidig beleid voor het beheer van de waterkeringen en legt dit vast. Derden krijgen inzicht in de manier waarop het waterschap omgaat met de waterkeringen en welke maatregelen nodig zijn om dit beleid tot uitvoering te brengen."

Het beheerplan wordt opgesteld voor alle waterkeringen in het beheer bij Waterschap Rivierenland. Hierbij gaat het om primaire en regionale waterkeringen. In het beheerplan worden ambities en doelen vastgelegd voor de taak 'waterkeringen'. Deze ambities en doelen staan niet op zichzelf, maar komen ook voort uit de algemene visie en missie van het waterschap.

1.4. Hoe zit dit beheerplan in elkaar en welke rol vervult het?

Het beheerplan is opgebouwd vanuit de missie van het waterschap doorvertaald naar het taakgebied 'waterkeringen'. Deze missie is verder uitgewerkt in een aantal kernthema's. Per thema is aangegeven wat het waterschap aan het eind van de planperiode behaald wil hebben, oftewel welke ambities het waterschap verwezenlijkt wil zien. Om deze ambities waar te maken, zijn maatregelen nodig. Om tot daadwerkelijke uitvoering van de maatregelen te komen, is het nodig om de maatregelen zoveel mogelijk dáár neer te leggen waar ze horen. Daarmee is per maatregel een 'eigenaar' bekend, de proceseigenaar. Hiermee is ook direct inzichtelijk gemaakt welke mensen er nog meer betrokken moeten zijn bij de uitvoering of de uitwerking van een bepaalde maatregel. Het beheerplan is er niet alleen op gericht om duidelijk te maken waar Waterschap Rivierenland voor staat, maar zeker ook om de maatregelen daadwerkelijk uit te voeren.

Rol beheerplan

Het beheerplan vervult zowel een interne als een externe functie. De interne functie is erop gericht om:

- heldere, eenduidige doelstellingen en functie-eisen te formuleren (normen en richtlijnen voor beheer van waterkeringen, waarin een integrale afweging heeft plaatsgevonden voor meerdere functies en aspecten);
- afstemming te bereiken binnen de organisatie, doordat het integraal waterkeringbeheer is beschreven in één document met een eenduidige en complete beschrijving;
- te communiceren met betrokkenen: het invullen van beleid, aangeven wat de doelstellingen zijn (als concrete vertaling van beleid naar uitvoering), welke maatregelen nodig zijn om de doelstellingen te bereiken en hoeveel dit kost.

Daarnaast is de externe functie van het beheerplan erop gericht om:

- de werkwijze van het waterschap zichtbaar te maken;

- efficiëntie te behalen in het te bepalen maatregelenpakket: op basis van bewust gekozen prioriteiten zo verantwoord mogelijk omgaan met de beschikbare middelen;
- afstemming te bereiken met rijk, provincies, gemeenten, belangengroeperingen, particulieren, aanliggende waterschappen, enz. Bijvoorbeeld afstemming over het ruimtegebruik of de wijze waarop invulling wordt gegeven aan bepaalde functies.

1.5. Over welke periode gaat dit beheerplan?

Het plan kent een doorlooptijd van 2008 t/m 2012, aansluitend op het vorige plan, met een doorkijk naar 2015. In 2008 start het waterschap ook met het opstellen van het eerste integrale waterbeheerplan volgens de nieuwe Waterwet.

1.6. Hoe hebben we dit beheerplan opgesteld en wat staat erin?

Voor het opstellen van het beheerplan is een projectstructuur opgezet waarin de diverse organisatieonderdelen die met waterkeringen te maken hebben, een plek hebben gekregen. Enkele malen is intern de stand van zaken rondom het opstellen van het plan toegelicht in de stuurgroep, waarin ook de taakhouder veiligheid zitting heeft. Daarnaast hebben medewerkers van de afdelingen Planvorming en Operationele taken veel inbreng gehad in het opstellen van het plan. Extern is met de vier provincies ambtelijk overleg gevoerd.

Procedure

Het beheerplan waterkeringen wordt in ontwerp vastgesteld door het college van dijkgraaf en heemraden. Vervolgens wordt het beheerplan gedurende zes weken ter visie gelegd. Na het doorlopen van de inspraakprocedure waarin belanghebbenden hun zienswijzen kenbaar kunnen maken wordt het beheerplan waar nodig aangepast en voorgelegd aan het Algemeen Bestuur, die het beheerplan definitief vaststelt. Het besluit tot vaststelling wordt binnen vier weken na het nemen ervan aan de Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland, Utrecht, Noord-Brabant en Zuid-Holland gezonden.

Leeswijzer

In *hoofdstuk 2* is beschreven wat het waterschap onder de taak 'waterkeren' verstaat en hoe dit wordt ingevuld. Dit alles geredeneerd vanuit de missie voor het taakveld. Het beheergebied van het waterschap in relatie tot de waterkeringen is in *hoofdstuk 3* beschreven en weergegeven. Beleid en wet- en regelgeving van derden is beschreven in *hoofdstuk 4*. In *hoofdstuk 5* is beschreven binnen welk (beleids)kader het waterschap werkt aan waterveiligheid. In *hoofdstuk 6* is aangegeven hoe het waterschap de waterkeringen in de toekomst wil gaan beheren. Dit is beschreven aan de hand van een thema-indeling met daarin de doelen die we met elkaar hebben afgesproken. De financiële gevolgen van deze doelen en de effecten daarvan op de meerjarenraming van het waterschap, komen in *hoofdstuk 7* aan de orde. In *hoofdstuk 8* wordt tot slot nog stilgestaan bij toekomstige ontwikkelingen, samenwerking en communicatie met de omgeving. Tenslotte zijn in de bijlagen kaarten en andere documenten opgenomen.

2. Waar hebben wij het over?

Dit beheerplan gaat over waterveiligheid en waterkeringbeheer van het rivierengebied. In dit plan wordt het begrip waterveiligheid vooral gebruikt voor het algemene internationaal, nationaal en waterschapsbeleid. Het waterkeringbeheer is daar min of meer van afgeleid en omvat de dagelijkse werkprocessen.

In dit hoofdstuk is het onderwerp verder uitgewerkt. In de eerste paragraaf is beschreven wat wij onder waterveiligheid in relatie tot de taak 'waterkeringen' verstaan. Vervolgens is beschreven hoe wij tegen deze taak aankijken en hiermee omgaan (missie). Het hoofdstuk sluit af met onze visie; wat speelt er om ons heen en hoe zien wij onze rol hierin?

2.1. Wat is waterveiligheid?

Wat is 'waterveiligheid'? Waar hebben we het dan over? Hebben we het over wateroverlast door extra regenbuien? Hebben we het alleen over dijken, of hebben we het ook over ruimtelijke ontwikkelingen? Praten we alleen over de Nederlandse situatie, of kunnen we ook leren van andere situaties?

Om aan te geven waar wij het over hebben als wij spreken over waterveiligheid, kan het volgende citaat duidelijkheid geven. Het betreft een citaat uit de brief van de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat aan de Tweede Kamer van december 2006 (bron 1):

"Ons land is sinds die tijd (jaren '50, red.) veranderd. De economische waarde achter de dijken, maar ook het aantal bewoners van laaggelegen gebieden, is de afgelopen decennia aanzienlijk toegenomen. In onze delta leven vandaag de dag 9 miljoen Nederlanders beneden NAP. In dit gebied wordt 65% van het Bruto Nationaal Product verdiend. De ruimtelijke inrichting van ons land zal zich ook in de toekomst blijven ontwikkelen. Verder laten alle klimaatscenario's van het KNMI voor de komende decennia een stijging zien van zowel de zeespiegel als de rivierafvoeren.

De conclusie is helder: zowel de dreiging als de mogelijke gevolgen van overstromingen nemen toe. Een grootschalige overstroming kan ... in het rivierengebied grote schade aanrichten en zal onze maatschappij voor langere tijd ontwrichten. Wat dit kan betekenen is wederom duidelijk geworden na de overstromingen in New Orleans en Oost-Europa. Het is een permanente opgave voor ons land om hier in de toekomst goed tegen beschermd te blijven."

Mw. Drs. M.H. Schultz van Haegen

In dit citaat is op een relatief abstract niveau aangegeven waar het ons om gaat als wij het hebben over '**waterveiligheid**'. Concreet gaat het bij 'waterveiligheid' om bescherming tegen overstromingen vanuit de boezemwateren, de grote rivieren of de zee. Dit in tegenstelling tot '**wateroverlast**' dat wordt veroorzaakt door extreme neerslag in de bemaalen (poldergebieden). Hierbij is de veiligheid niet direct in het geding, maar is vooral sprake van economische schade en overlast. De gevolgen zijn minder groot dan bij een overstroming.

Het bovenstaande citaat eindigt met een indringende boodschap over onze uitdaging om permanent aandacht te hebben voor de bescherming van onze leefomgeving. Deze boodschap is belangrijk voor ons waterschap, aangezien wij voor (een groot gedeelte van) het rivierengebied de taak hebben om bescherming te bieden tegen overstromingen.

2.2. Wat is onze missie?

2.2.1. Algemene missie Waterschap Rivierenland

De missie van Waterschap Rivierenland geeft aan op welke wijze wij onze taak uitvoeren. Het geeft iets aan over de richting, die Waterschap Rivierenland inslaat, om samen met andere partijen te werken aan een leefbaar riviereengebied. De algemene missie van Waterschap Rivierenland luidt:

"Waterschap Rivierenland is verantwoordelijk voor en werkt voortvarend aan een duurzaam waterbeheer voor een veilig en leefbaar rivierenland."

De kernbegrippen die uit de algemene missie van Waterschap Rivierenland naar voren komen, zijn de volgende: verantwoordelijk, voortvarend, duurzaam, waterbeheer en veilig en leefbaar.

2.2.2. Missie taakveld waterveiligheid

Op basis van deze algemene missie is voor het taakveld waterkeringenbeheer een meer specifieke toegesneden missie bepaald. Deze missie geeft aan hoe het waterschap het beheren van waterkeringen en bieden van waterveiligheid wil uitvoeren en wat daarin de rol van het waterschap is. De missie voor het taakveld luidt als volgt:

"Waterschap Rivierenland is verantwoordelijk voor en werkt voortvarend, omgevingsbewust en op professionele wijze aan duurzame waterveiligheid."

De kernbegrippen die uit de missie voor het taakveld naar voren komen zijn de volgende: verantwoordelijk, voortvarend, omgevingsbewust, professioneel en duurzaam. De uitleg die Waterschap Rivierenland aan deze kernbegrippen geeft, is onderstaand beschreven.

2.2.3. Kernbegrippen

De kernbegrippen die uit de missie voor waterkeringenbeheer naar voren komen, vormen een belangrijk onderdeel van dit beheerplan. Het is daarom van belang om een goede uitleg te geven bij de kernbegrippen, zodat duidelijk is wat wij daaronder verstaan. Op basis van deze begrippen worden doelstellingen bepaald. De doelstellingen zijn geordend volgens drie thema's die in *hoofdstuk 5 en 6* verder zijn uitgewerkt.

Verantwoordelijk

Het werken aan waterveiligheid is een overheidstaak die hoort bij Waterschap Rivierenland. Voor andere partijen is duidelijk dat het waterschap dé waterautoriteit is. Daarentegen is voor ons duidelijk waar de verantwoordelijkheden van andere partijen liggen. Daar waar mogelijk werken we samen en daar waar nodig nemen we onze verantwoordelijkheid zelfstandig. Dit geldt niet alleen op het gebied van het uitvoeren van maatregelen, maar ook over het (voor)financieren daarvan. Waterschap Rivierenland is verantwoordelijk, bepaalt en betaalt de nodige maatregelen.

Wij zijn ons ervan bewust dat verantwoordelijkheid ook betekent "kunnen verantwoorden naar de belastingbetalers". Dit houdt in dat er regelmatig contact is met de burger, dat uitgaven onderbouwd worden en dat vragen over de kwaliteit van ons werk en/of de wijze waarop we ons werk uitvoeren van goed beargumenteerde antwoorden moeten worden voorzien.

Voortvarend

Wij weten waar onze verantwoordelijkheid ligt en wij nemen deze verantwoordelijkheid. We willen snel voortgang boeken met ons werk; voortvarend te werk gaan. Dit doen we door slim en efficiënt te werken. Wij zijn niet terughoudend om krachtig aan te sturen op oplossingen. Ons werk kenmerkt zich door enthousiasme en energie en wij gaan snel tot actie over. Daarbij richten wij ons op resultaten. We willen geen tijd verspelen en wij proberen de juiste dingen in één keer goed te doen. Dit vraagt om een daadkrachtige organisatie, een goede samenwerking met partners in rivierenland en passie voor het werk.

Omgevingsbewust

Onze taak vervullen wij niet in ons eentje. Wij zijn verantwoordelijk, maar kunnen het niet alleen. Waterveiligheid beslaat vele terreinen. Het vraagt een afweging van meerdere belangen. Alleen een integrale aanpak zorgt voor een evenwichtige ontwikkeling van het rivierenland. Bovendien is het ons duidelijk waar we het voor doen: voor een veilig en leefbaar rivierenland. Daarbij staan de belangen van de bewoners en gebruikers voorop. Inzicht in deze belangen is dan nodig. Dit inzicht verkrijgen wij door gebruikers en bewoners te betrekken bij de voorbereiding en uitvoering van onze taak. Dat wij omgevingsbewust zijn, straalt ook onze professionaliteit uit. Dit is niet van elkaar los te koppelen.

Professioneel

Wat wij doen, doen wij professioneel en deskundig. Daarom pakken wij onze taken serieus op en werken we toe naar concrete resultaten. Innovatie en toepassing van moderne technieken zijn belangrijk, maar wel daar waar het doelmatig is. Het waterschap is verantwoordelijk voor de noodzakelijke kennisopbouw en kennisoverdracht om tot juiste inzet en gebruik van middelen te komen.

Wij zien het werken aan waterveiligheid als ons specialisme. Wij beschikken over de kennis en de gegevens en zijn niet terughoudend in het investeren in ons specialisme. Daarbij kijken wij naar de toekomst en blijven wij altijd scherp toezien op onze eigen werkwijze.

Duurzaam

Duurzaam betekent voor nu én later. In onze manier van werken streven we naar structurele oplossingen voor problemen. Dat houdt in: problemen bij de wortel aanpakken en geen symptoombestrijding. Waterschap Rivierenland heeft een realistische kijk op de toekomst. Voorzieningen die we nu treffen moeten toekomstvast zijn. Dit vraagt om kennis van de toekomst.

Bovendien moeten wij ons bewust zijn van het effect van de ingrepen op de omgeving. Door de ingrepen die wij treffen moeten andere belangen, zoals natuur, milieu en die van bewoners, zo min mogelijk geschaad worden.

2.3. Visie op waterveiligheid

Overstroming is een gevaar. Eeuwen lang zijn wij al bezig het water in toom te houden, maar dat gaat de komende tientallen jaren steeds moeilijker worden. Het klimaat verandert. De wereldwijde opwarming zorgt ervoor dat de zeespiegel stijgt. De zomers worden droger en warmer. Tegelijk worden de winters zachter en natter, met het gevolg dat de rivieren steeds meer water in korte tijd afvoeren en onvoorspelbaar worden in de waterafvoer. Waar de Maas altijd al een regenrivier is geweest, lijkt ook de Rijn dit te worden. Daarnaast is er nog sprake van bodemdaling. Allemaal factoren die de waterveiligheid van het riviereengebied beïnvloeden.

Aangezien water en waterveiligheid hoog op de agenda staan, zowel in 'Den Haag' als op regionaal en lokaal niveau, vraagt dit om een heldere visie op het taakveld waterkeringen. Daarbij onderscheidt Waterschap Rivierenland twee pijlers:

1. voorkomen van overstromingen;
2. beperken van gevolgen van overstromingen.

2.3.1. *Pijler 1: Voorkomen van overstromingen*

Al eeuwen proberen de bewoners van het rivierengebied ***overstromingen te voorkomen.***

Daartoe zijn eeuwen geleden de eerste maatregelen genomen. Zo beschermden de bewoners zich met dijken tegen de hoge waterafvoeren van de rivieren en de hoge waterstanden op zee. In de loop van de tijd zijn de dijken steeds sterker maar ook steeds hoger geworden. Gevaar voor overstromingen komt niet alleen uit de hoek van de grote rivieren of de zee, maar ook vanuit de boezemstelsels en de Linge die juist voor de afvoer van water gebruikt worden. Daarnaast daalt de bodem als gevolg van ontwatering, waardoor het belang van boezemkades toeneemt. In bepaalde delen van het beheergebied liggen de boezemstelsels hoger dan de omliggende polders. Om deze polders tegen overstromingen vanuit deze watergangen te beschermen, zijn kades aangelegd.

Met de huidige klimaatveranderingen en de verdere ontwikkelingen in het vooruitzicht blijft het structureel voorkomen van overstromingen een belangrijk onderwerp. Allereerst is het daarbij van belang dat de waterkeringen die het waterschap beheert, op orde zijn, oftewel voldoen aan de norm, eisen en randvoorwaarden die door het Rijk, de provincies en het waterschap zijn gesteld. Daarnaast vindt Waterschap Rivierenland het belangrijk dat er helderheid is over het beschermingsniveau. Burgers moeten weten tot welk niveau zij beschermd worden door de waterkeringen, zowel de primaire waterkeringen als de regionale waterkeringen. De wettelijk verplichte 5-jaarlijkse toetsing van de primaire waterkering¹ verschaft een helder beeld van het veiligheidsniveau van de primaire waterkeringen. Waterschap Rivierenland vindt het van groot belang dat de, door de toetsing aangetoonde zwakke schakels, snel worden verbeterd. Daarnaast is een verdere professionalisering van bijvoorbeeld het uitvoeren van inspecties en onderhoud van belang. Veiligheid dient immers te allen tijde gewaarborgd te zijn.

Voorkomen van overstromingen heeft allereerst betrekking op de gebieden die 'binnendijs' liggen, oftewel door primaire waterkeringen worden beschermd. Buitendijs gelegen gebieden genieten niet de bescherming door de primaire waterkeringen. Deze buitendijkse gebieden zijn de laatste jaren steeds meer in ontwikkelingen, waardoor aandacht voor bescherming van deze gebieden tegen overstromingen ook toeneemt.

¹ Uitgaande van de vigerende wetgeving tijdens het opstellen van het Beheerplan waterkeringen.

2.3.2. *Pijler 2: Beperken van gevolgen*

Onder waterveiligheid valt meer dan alleen het voorkomen van overstromingen. Waterschap Rivierenland werkt ook aan het *beperken van de gevolgen* van eventuele overstromingen. Binnen het beheergebied van Waterschap Rivierenland liggen regionale keringen die zorgen voor compartimentering, de zogenaamde waker- en slaperdijken. Dit zijn dijken die grotere gebieden opsplitsen in kleinere gebieden, zodat bij overstromingen minder schade ontstaat. In Dalem (nabij Gorinchem) bevinden zich de 'aflaatwerken'. Hierdoor is een versnelde afwatering mogelijk wanneer zich onverhoopt een overstroming voordoet. Waterschap Rivierenland zet zich ervoor in onderzoek te doen, of om lopende onderzoeken uit te breiden, naar de bijdrage van compartimenteringdijken en eventueel andere infrastructuure werken aan de waterveiligheid van het beheergebied. Daarbij worden ook de boezemkaden betrokken. Bovendien ziet het waterschap zich verantwoordelijk voor het behoud van de reeds aanwezige systemen om de gevolgen van overstromingen en wateroverlast te beperken.

Gevolgen van overstromingen en wateroverlast kunnen ook op andere wijzen beperkt worden. Een woonwijk kan bijvoorbeeld beter op een andere locatie worden aangelegd, dan daar waar de kans op wateroverlast groot is. Het is immers niet slim om in risicovolle gebieden een woonwijk aan te leggen, waarbij een overstroming voor grote gevolgen kan zorgen. Dit kan door waterveiligheid en de risico's op wateroverlast nadrukkelijk in de wateradviezen over streek- en structuurplannen naar voren te brengen.

Dat het mis kan gaan is iedereen bekend. Een ramp is nooit te voorspellen en komt altijd ongelegen. Daarom is het belangrijk om hierop voorbereid te zijn. Actieplannen om noodmaatregelen te treffen moeten klaar liggen. Om dit alles zo efficiënt mogelijk te doen, zal Waterschap Rivierenland niet schromen hierin te investeren. Bovendien vereist een goede voorbereiding ook dat de dagelijkse bestuurders en medewerkers van het waterschap die een rol hebben in de calamiteiten organisatie, goed zijn opgeleid en geoefend, om in dergelijke perioden op te treden. Het waterschap beschikt over een actueel calamiteitenzorgsysteem, waarbij extra aandacht uitgaat naar de afstemming met de vele partners op dit gebied. Zo vindt bijvoorbeeld regelmatig overleg plaats met de veiligheidsregio's. Ook dat hoort bij de taak 'waterkeringen'.

3. Wat beheren wij?

3.1. Natuurlijke en bestuurlijke grenzen

Het beheergebied van Waterschap Rivierenland heeft een oppervlakte van circa 201.000 hectare (bron 2). De natuurlijke begrenzing van het beheergebied wordt gevormd door de Nederrijn/Lek (noordzijde), de Maas (zuidzijde), de stuwwal bij Nijmegen en het Pannerdensch kanaal (oostzijde) en de Biesbosch en de Noord (westzijde).

De grote rivieren zijn in beheer bij Rijkswaterstaat. De dijken zijn in beheer van Waterschap Rivierenland. Waterschap Rivierenland bevindt zich in vier provincies: Gelderland, Utrecht, Noord-Brabant en Zuid-Holland. Het grootste deel van het beheergebied ligt in Gelderland. Verdeeld over 38 gemeenten (zie figuur 3.1) wonen in het beheergebied globaal 950.000 mensen. In *bijlage 1* zijn informatiekaarten van het beheergebied van Waterschap Rivierenland opgenomen.

Figuur 3.1: De 38 gemeenten in het beheergebied van Waterschap Rivierenland

3.2. Ontstaanswijze

Het rivierengebied is ontstaan in een tijd waarin de rivieren nog niet bedijkt waren. Langs de rivieren werden stroken zandig materiaal afgezet die een lage wal vormden, de zogenaamde 'oeverwallen'. Verder van de riviergeul werd kleiig materiaal afgezet in de zogenaamde 'kommen'. Door inklinking van de kommen zijn de oeverwallen relatief hoog in het landschap komen te liggen, de zogenaamde 'stroomruggen'. De hoogteverschillen tussen stroomruggen en kommen bedragen 0,5 tot 1,5 meter. De rivierlopen hebben zich regelmatig verplaatst, waardoor het beeld van stroomruggen en kommen complex is. De bodem is hierdoor opgebouwd uit afwisselend klei- en zandlagen.

In het oosten van het rivierengebied wordt het landschap vooral bepaald door holocene rivierklei-afzettingen, liggend in de overstromingsvlakte van de Rijn, Waal en Maas. Ten westen van het Amsterdam-Rijnkanaal gaat het rivierkleigebied geleidelijk over in het landschap van de getijdenrivieren. Dit landschap wordt gekenmerkt door geringere hoogteverschillen, smalle en lage stroomruggen en een nattere en kleiigere bodem dan in het oostelijk rivierkleigebied. De bodem in het westen van het gebied bestaat uit perimariene afzettingen, die onder invloed van de zee zijn afgezet. Het noordwestelijk deel van het beheergebied is een zuidelijke uitloper van het Hollands-Utrechts veenweidegebied. De bodem bestaat hier vrijwel geheel uit veen of klei-op-veen. In het zuidwestelijk deel van het gebied bestaat de bodem uit zeekleigronden.

In vrijwel het hele rivierengebied komen pleistocene rivierduinen voor. Een rivierduin die boven het omringende landschap uitsteekt, wordt een 'donk' genoemd. De hoogteligging van het beheergebied varieert van NAP +30 m op de pleistocene stuwwal bij Nijmegen tot NAP -2 m in het westen bij

Kinderdijk. Een deel van het beheergebied wordt omsloten door zogenaamde hoge gronden. Hoge gronden zijn natuurlijke delen van Nederland die niet overstromen bij maatgevend hoog water.

Rijn

Met een gemengde afvoer van regen en smeltwater heeft de Rijn een relatief regelmatig afvoerp patroon. Hierdoor is de rivier het hele jaar bevaarbaar. De gemiddelde afvoer bedraagt 2.000 m³/sec in oktober tot 5.000 m³/sec in januari. De Rijn splitst zich op in verschillende takken; Neder-Rijn/ Lek, Waal/ Merwede en de IJssel. De maatgevende afvoer is 16.000 m³/s bij Lobith (2015).

Maas

Volledig gevoed door regen, heeft deze rivier een grillige afvoer. De gemiddelde afvoer is 100 m³/sec in september tot 500 m³/sec in januari. De Maas is bijna permanent gestuwd, waardoor de rivier ook in de zomer bevaarbaar blijft. De maatgevende afvoer is 3.800 m³/s bij Borgharen (2015).

3.3. Infrastructuur

Het beheergebied wordt doorsneden door een aantal grote infrastructurele werken. Van oost naar west de A15 en de Betuweroute. Van noord naar zuid (westelijk deel) de A27, de A2, het Merwedekanaal en het Amsterdam-Rijnkanaal en in het oosten de A50 en het Maas-Waalkanaal. Het stedelijk knooppunt Arnhem/ Nijmegen en de Merwedezone (tussen Gorinchem en Alblisserdam) en in mindere mate Tiel en Vianen zijn de grote stedelijke gebieden. Ook liggen enkele belangrijke spoorverbindingen in het gebied.

3.4. Kenschets van de primaire en regionale waterkeringen

In het beheergebied liggen circa 1050 kilometer dijken. Het waterschap beheert 560 kilometer primaire waterkeringen en 490 kilometer regionale waterkeringen. De primaire waterkeringen maken deel uit van tien zogenaamde dijkringen. Dijkkring 42 ligt gedeeltelijk in Gelderland en gedeeltelijk in Duitsland. Het onderstaande kader geeft een toelichting op wat we verstaan onder een dijkkring, een primaire waterkering en een regionale waterkering. In *figuur 3.2* is een overzichtstekening opgenomen met alle dijkringen die in beheer zijn bij Waterschap Rivierenland. Bijlage 2 geeft een karakterschets per dijkkring.

Dijkkring

Een gebied dat beschermd wordt tegen buitenwater door een primaire waterkering of door hoge gronden. Langs de grote rivieren zijn twee soorten dijken te vinden:

1. Schaardijk; deze grenst direct aan het water.
2. Dijk met uiterwaard; dit land ligt tussen de waterkering en de rivier.

Primaire waterkering

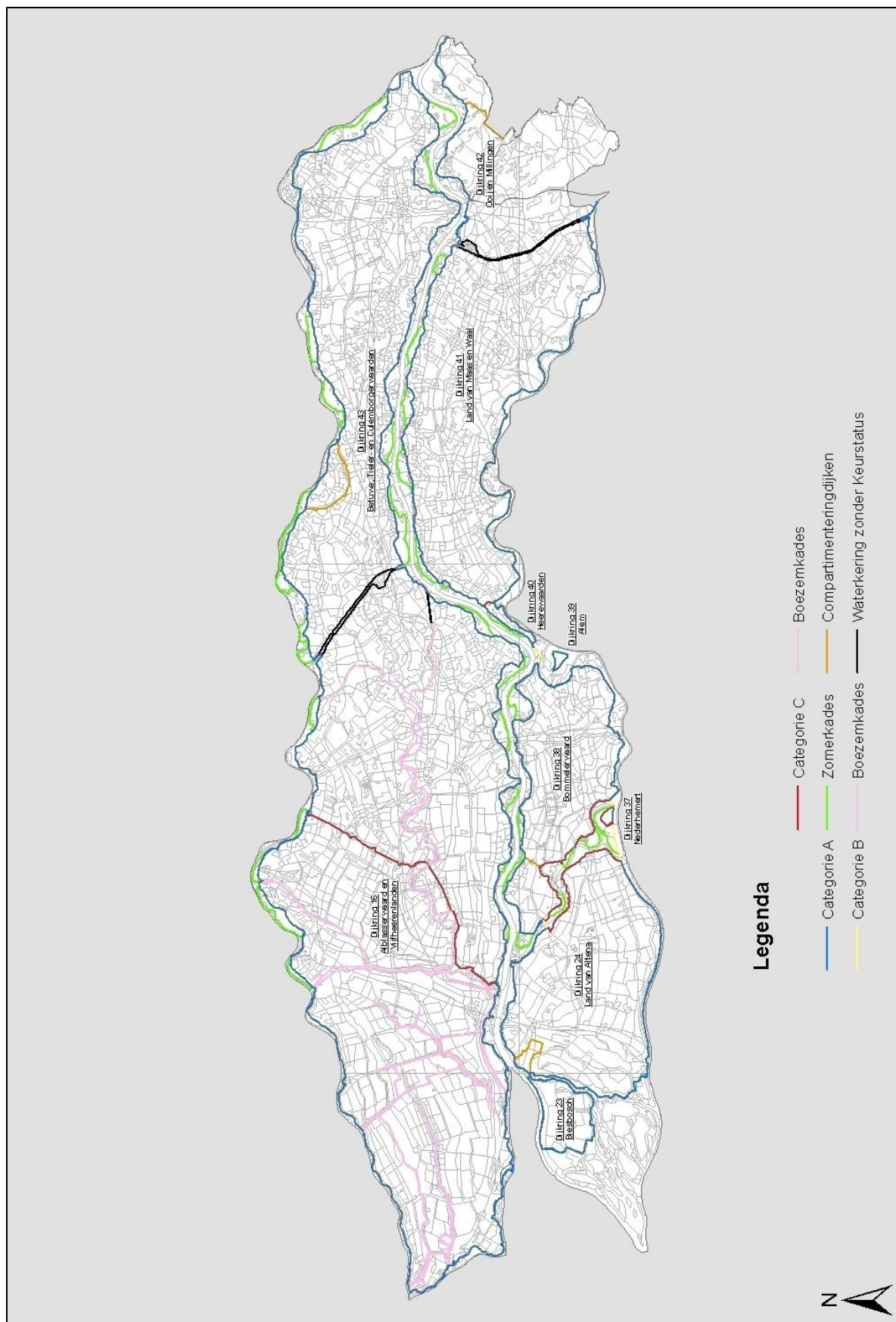
De dijken, duinen en kunstwerken zijn afhankelijk van hun ligging en functie ingedeeld naar verschillende categorieën: categorie a, b, c en d.

- Waterkeringen uit de categorie a (a-keringen) zijn keringen die behoren tot stelsels die dijkkringgebieden – al dan niet met hoge gronden – omsluiten en direct buitenwater keren.
- Waterkeringen uit de categorie b (b-keringen), zijn keringen die voor dijkkringgebieden zijn gelegen of dijkkringgebieden verbinden en direct buitenwater keren.
- Waterkeringen uit de categorie c (c-keringen) zijn keringen die behoren tot stelsels die dijkkringgebieden – al dan niet met hoge gronden – omsluiten en niet bestemd zijn tot directe kering van buitenwater.
- Waterkeringen uit de categorie d (d-keringen) zijn keringen die behoren tot stelsels die dijkkringgebieden – al dan niet met hoge gronden – omsluiten (als categorie a en c) of die voor dijkkringgebieden zijn gelegen of dijkkringgebieden verbinden (als categorie b), maar gelegen buiten de landsgrenzen.

Regionale waterkering

Onder een regionale waterkering wordt verstaan een niet-primaire waterkering die is opgenomen in de legger of keur van het waterschap en / of is aangewezen op basis van een provinciale verordening. Daaronder vallen niet alleen de 'natte' (kade langs bijvoorbeeld boezemwater), maar ook de 'droge' waterkeringen. Er wordt onderscheid gemaakt in drie groepen regionale waterkeringen:

- Zomerkades en voorlandkeringen (keringen die buitenwater keren, maar geen primaire waterkering zijn); bij hoge rivierwaterstanden kan het voorkomen dat zomerkaden overstromen;
- Boezem- en polderkaden, dijken langs regionale rivieren, kanalen en wateropslagbekkens (keringen, die ander water keren (geen buitenwater));
- Secundaire dijken, slaperdijken, compartimenteringsdijken en landscheidingen (droge waterkeringen).

Figuur 3.2: Overzichtstekening dijkringen en waterkeringen die in beheer zijn bij Waterschap Rivierland

Het waterschap heeft het beheer over de dijkringen en dijkkringverbindende waterkeringen, zoals in tabel 3.1 aangegeven. De overige verbindende waterkeringen en sluizencomplexen zijn veelal in beheer bij Rijkswaterstaat of de provincies.

Dijkkring (DR) of verbindende waterkering (VW)	Omschrijving	Rivieren
DR16	Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden	Lek, Noord, Boven en Beneden Merwede
DR23	Noordwaard	Nieuwe Merwede en Biesbosch
DR24	Land van Altena	Boven Merwede, Maas, Afgedamde Maas, Bergsche Maas en Biesbosch
DR37	Nederhemert	Maas, Afgedamde Maas
DR38	Bommelerwaard	Waal, Maas, Afgedamde Maas
DR39	Alem	Maas
DR40	Heerewaarden	Waal en Maas
DR41	Land van Maas en Waal	Waal en Maas
DR42	Ooij en Millingen	Waal en Rijn
DR43	Betuwe, Tieler- en Culemborgerwaarden	Nederrijn, Lek, Waal en Pannerdensch Kanaal
VW13	Afsluitdijk Andel	Afgedamde Maas
VW24	Heerewaardense Afsluitdijk	Waal, Maas
VW26	Kering Heusdensch kanaal (Kromme Nol)	Afgedamde Maas
VW27	Bergsche Maasdijk	Maas

Tabel 3.1: Overzicht dijkringen en dijkkringverbindende waterkeringen in beheer bij Waterschap Rivierenland

4. Beleid, wet- en regelgeving derden

Dit hoofdstuk bevat een overzicht van relevante wet- en regelgeving en beleid van derden. Onder 'derden' verstaan we andere overheden, zoals de rijksoverheid, de provincies en gemeenten. Allereerst wordt een korte introductie gegeven hoe de taken en verantwoordelijkheden met betrekking tot waterveiligheid zijn verdeeld over de verschillende overheden. Daarna worden relevante wet- en regelgeving en relevante beleidslijnen beschreven. Het Rijk, maar ook provincies stellen leidraden en handboeken op voor het beleidsterrein waterkeringen. Tot slot staan wij stil bij een aantal ontwikkelingen met betrekking tot de wet- en regelgeving en beleid die van toepassing zijn op het uitoefenen van onze taak.

4.1. Wie doet wat?

4.1.1. *Het Rijk*

Het Rijk heeft een aantal verantwoordelijkheden ten aanzien van waterveiligheid:

- het opstellen van wetgeving;
- het vertalen van europees beleid in de nationale wetgeving;
- het leveren van randvoorwaarden en instrumenten ten behoeve van toetsing en aanleg van primaire waterkeringen;
- het oppertoezicht* op het waterschapsbestel;
- het beheer van de grote wateren en rivieren;
- de handhaving van de ligging van de kustlijn, die een randvoorwaarde vormt voor de veiligheid van duinen en zeedijken.

* Het oppertoezicht op het waterschapsbestel komt onder andere tot uiting in het vijfjaarlijkse verslag van Gedeputeerde Staten aan de minister van Verkeer en Waterstaat over alle dijkkringen.

4.1.2. *De provincie*

De provincie heeft de bevoegdheid tot het opheffen en het instellen van waterschappen en tot de reglementering van het waterschap. De provincie houdt toezicht op het waterschap. Dit toezicht vindt op verschillende manieren plaats. Op grond van de Wet op de waterkering houdt de provincie toezicht op het beheer van alle primaire waterkeringen. De provincie bewaakt de technische kwaliteit van het beheer. Bovendien moeten plannen voor dijkverbetering en de voorgeschreven vijfjaarlijkse rapportage over de waterstaatkundige toestand van primaire waterkeringen worden voorgelegd aan Gedeputeerde Staten ter goedkeuring. Ook het aanwijzen van de regionale waterkeringen en het vaststellen van de normen daarvoor behoort tot de taken van de provincie.

4.1.3. *De gemeente*

De gemeente is verantwoordelijk voor de ruimtelijke ordening en stelt daartoe bestemmingsplannen op. De ruimtelijke functies worden hierin benoemd. Op basis van artikel 10 van het Besluit op de Ruimtelijke Ordening moet het bestuursorgaan dat belast is met de voorbereiding van een ruimtelijk plan bij de voorbereiding overleg voeren met de besturen van de bij het plan betrokken gemeenten en waterschappen. Dit proces wordt de 'watertoets' genoemd. Het belang van waterbeheer (kwantiteit en kwaliteit) waaronder de waterkeringzorg komt hierbij naar voren. Daarnaast is de gemeente bij een eventuele overstroming verantwoordelijk voor het handhaven van de openbare orde en veiligheid en de zorg voor de volksgezondheid. Er moet dan ook een gemeentelijk rampenplan opgesteld zijn.

4.2. Wet en Regelgeving derden

Het wettelijk kader voor de waterkeringzorg bestaat uit een aantal wetten zoals de Waterschapswet, Waterstaatswet 1900, Wet op de waterkering en de Wet beheer rijkswaterstaatswerken. In 2009 zal de nieuwe Waterwet negen bestaande wetten voor het waterbeheer vervangen. Ook volgen randvoorwaarden voor het waterkeringenbeheer uit andere wettelijke regelingen zoals de Wet ruimtelijke ordening, Wet milieubeheer, Boswet, Natuurbeschermingswet, Pachtwet et cetera. Deze worden niet allemaal beschreven in deze paragraaf.

4.2.1. Waterschapswet en de Wet op de waterkering

Artikel 2 van de Waterschapswet belast de waterschappen met de zorg voor de waterkeringen. Dat betekent dat de waterschappen de primaire publiekrechtelijke verantwoordelijkheid dragen voor de aanleg, het beheer en onderhoud van de aangewezen waterkeringen in hun gebied.

De Wet op de waterkering (december 1995) verschaft de wettelijke grondslag voor het realiseren en in stand houden van 'de veiligheid tegen overstromingen'. Deze wet is van toepassing op dijkkringgebieden en primaire waterkeringen. Aan elk dijkkringgebied is een veiligheidsnorm toegekend, die onder andere bepaald wordt door de aard van de belasting en de omvang van de mogelijke schade in een bepaald gebied. Waterkeringen die niet aan de veiligheidsnorm voldoen, moeten worden verbeterd. Als de wettelijke veiligheidsnorm is bereikt, dan moet die gehandhaafd worden. Om dit te bereiken, en om in te spelen op veranderingen, legt de Wet op de waterkering verplichtingen op aan de beheerder van de waterkering. Eén daarvan is de verplichte vijfjaarlijkse² toetsing op veiligheid. Ten aanzien van de toetsing geldt een rapportageplicht. Bij de toetsing wordt beoordeeld of de waterkering de door de minister vastgestelde maatgevende waterstand kan keren.

4.2.2. Wet beheer rijkswaterstaatswerken

De Wet beheer rijkswaterstaatswerken, waarin de voormalige Rivierenwet is opgenomen, is één van de wettelijke regelingen die randvoorwaarden stelt aan de uitvoering van dijkverbeteringsplannen, bijvoorbeeld door de verlening van vergunningen. Doel van de wet is onder meer de verzekering van de goede staat van de belangrijkste rivieren. Bepaalde handelingen in zowel het zomer- als het winterbed zijn in voornoemde rivieren en stromen verboden. Met de inwerkingtreding van de Beleidslijn Grote Rivieren (2006) worden aanvragen van vergunningen getoetst aan deze beleidslijn (zie verder paragraaf 4.3.2).

4.2.3. Wet op de veiligheidsregio's

Dreigende overstroming vormt het grootste gevaar in het rivierengebied en vraagt de grootste operationele inzet om deze ramp te kunnen beheersen. Het is daarom evident dat gemeenten, waterschappen en hulpdiensten in de veiligheidsregio's ten aanzien van dreigende overstroming de proactie, preventie en preparatie afstemmen. Gezamenlijke planvorming en gezamenlijk oefenen vormen noodzakelijke ingrediënten voor een slagvaardig optreden tijdens een calamiteit. In juni 2004 heeft het kabinet een standpunt ingenomen over de vorming van veiligheidsregio's. Waterschap Rivierenland heeft in haar werkgebied met vijf veiligheidsregio's te maken:

- Zuid-Holland Zuid;
- Gelderland-Zuid;
- Gelderland-Midden;

² Uitgaande van de vigerende wetgeving tijdens het opstellen van het Beheerplan waterkeringen.

- Midden- West Brabant;
- Utrecht.

Veiligheidsregio's zijn een samenwerkingsverband tussen regionale brandweer, politie en geneeskundige hulpverlening voor rampenbestrijding en crisisbeheersing. In het bestuur van deze veiligheidsregio's is een plaats aan waterschappen toebedeeld. Die plaats dient in overleg tussen veiligheidsregio en waterschap invulling te krijgen.

4.2.4. Provinciale verordening op de waterkering

De voornaamste provinciale verordening is de Verordening op de waterkering. Voor Rivierenland zijn de volgende provinciale verordeningen relevant:

- De Verordening waterkering West-Nederland, opgesteld door Noord-Holland, Utrecht en Zuid Holland;
- De Verordening waterkering Gelderland;
- De Verordening op de waterkering Noord-Brabant.

Deze verordeningen zijn voor een belangrijk deel bepalend voor de exacte invulling die de waterkeringbeheerder aan zijn taak geeft. Zo stelt een verordening onder meer dat de beheerder verplicht is een beheerplan waterkeringen op te stellen en nadere regels inzake beheerplannen, overzichtskaarten, leggers, beheerregisters, verslagen van toetsingen en calamiteitenplannen op te stellen.

Normering regionale waterkeringen

Regionale waterkeringen vormen een wezenlijk onderdeel van de bescherming tegen overstromingen. Ook regionale waterkeringen zullen de komende jaren volgens normen getoetst en beheerd worden.

De provincie Zuid-Holland heeft in 2006 de aanwijzing en normering van regionale keringen vastgelegd in de Verordening West-Nederland. Het gaat om de kades langs de volgende wateren: lage boezem van de Nederwaard en Overwaard, hoge boezem van de Overwaard, Merwedekanaal, Zouweboezem en Kanaal van Steenenhoek. Volgens de normering gaan de waterschappen deze waterkeringen toetsen en verbeteren.

Het waterschap Rivierenland heeft ten aanzien van de normen bestuurlijk gekozen voor een ondergrens in de veiligheidsklasse, namelijk klasse III. Voor de normering van de boezemkaden van de Nederwaard, Overwaard en een deel van de Lingeboezem (Zuid-Hollandse en Utrechtse deel van het beheergebied) is de keuze voorlopig gemaakt. Op basis van integrale studies én een eerste volledige toetsing, worden normen definitief bepaald. In deze studie speelt de inzet van berging en maalstops een bepalende rol.

De regionale waterkeringen in de provincie Gelderland (waaronder het Lingesysteem) zijn voorlopig alleen aangewezen. Normen moeten nog worden vastgesteld. De aanwijzing is voorlopig, dit kan nog wijzigen door het toepassen van de leidraad compartimenteringdijken. In de provincie Noord-Brabant moeten de keringen nog worden aangewezen en genormeerd.

4.3. Beleidskader derden

In deze paragraaf wordt het beleid van derden (nationaal en aansluitend provinciaal niveau) beknopt beschreven. Het zet de lijnen uit voor de komende jaren en is richtinggevend voor het beleid van het waterschap. Omdat met name de provincie kaderstellend is voor het waterkeringbeheer is in *bijlage 3* het provinciale beleidskader vanuit de vier provincies opgenomen.

4.3.1. Planologische Kernbeslissing Ruimte voor de Rivier

Om Nederland te beschermen tegen overstromingen is 'Ruimte voor de Rivier' het nieuwe uitgangspunt: niet meer alleen de dijken verhogen, maar meer duurzame ruimtelijke maatregelen in het winterbed van de rivier. Eind december 2006 is de Planologische Kernbeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier gepubliceerd. In het basispakket van de PKB staan 39 maatregelen die meer ruimte moeten

geven langs de Rijntakken en in het benedenrivierengebied. Met de maatregelen worden de twee samenhangende doelstellingen van Ruimte voor de Rivier gerealiseerd:

1. de bescherming tegen overstromingen in het rivierengebied op het vereiste niveau brengen (hoofddoelstelling);
2. een bijdrage leveren aan het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit van het rivierengebied (neven doelstelling).

Uiterlijk in 2015 moet het vereiste veiligheidsniveau langs de Rijntakken in overeenstemming zijn met een maatgevende Rijnafvoer van 16.000 m³/s bij Lobith. Langs de Maas moet het vereiste veiligheidsniveau in overeenstemming zijn met de maatgevende Maasafvoer van 3.800 m³/s bij Borgharen. De PKB bevat een maatregelenpakket dat aan deze eisen tegemoetkomt. Ongeveer twintig maatregelen uit dit pakket liggen in ons beheergebied en vereisen inbreng van het waterschap. Van vijf grote projecten waarin dijken verlegd of verbeterd moeten worden is waterschap rivierenland initiatiefnemer. Naar verwachting zullen de rivierafvoeren en de zeespiegel in de toekomst verder stijgen. Daarom is ook een maatregelenpakket voor de lange termijn opgesteld dat rekening houdt met klimaatveranderingen volgens het middenscenario.

Een specifiek punt van aandacht is de relatie tussen het watersysteem binnen en buiten de dijken. Rivierverruimende maatregelen zoals hierboven beschreven, kunnen leiden tot meer kwel in het binnendijkse gebied. Immers, uiterwaarden zullen eerder en langer onder water staan en nevengeulen en zomer- en winterbedverlagingen zullen de geohydrologische weerstand tussen het binnen- en buitendijkse gebied verminderen. Eén van de uitgangspunten die Waterschap Rivierenland nu reeds hanteert bij het toetsen van buitendijkse projecten is, dat wateroverlast en schade binnendijks moet worden voorkomen. Dit wordt beschouwd als een ontwerp-opgave. De kosten voor onderzoek en voor de uitvoering van oplossingsmaatregelen, die bij voorkeur buitendijks worden genomen, worden tot de projecten gerekend.

4.3.2. Beleidslijn Grote Rivieren

In 2006 werd de Beleidslijn Ruimte voor de Rivier vervangen door de Beleidslijn Grote Rivieren. Hierin worden activiteiten in het winterbed aan banden gelegd om de bestaande ruimte voor de rivier te behouden.

De Beleidslijn Grote Rivieren maakt het wel mogelijk om bestaande bebouwing in het rivierbed een nieuwe bestemming te geven waardoor leegstand voorkomen wordt. Daarnaast blijven delen van het rivierbed voorbehouden aan riviergebonden activiteiten. Ander gebruik is alleen mogelijk als er meer ruimte voor de rivier wordt gecreëerd.

4.3.3. Provinciaal waterhuishoudingsplan

Het provinciaal waterhuishoudingsplan bevat de doelstellingen en uitgangspunten voor het waterbeleid voor de korte en lange termijn. Met een waterhuishoudingsplan wordt het rijks- en provinciaal beleid doorvertaald naar een beleidskader voor gemeenten en waterschappen. Het doel van het waterhuishoudingsplan is richting te geven aan de inrichting en beheer van het watersysteem waartoe ook de waterkeringen behoren. Eind 2009 zijn de nieuwe waterhuishoudingsplannen vastgesteld.

4.4. Veiligheidsbeleid in ontwikkeling

4.4.1. Waterwet

De negen huidige wetten, waaronder de Wet op de Waterkering en de Wet beheer rijkswaterstaatswerken, gaan op in de Waterwet. De Waterwet moderniseert en integreert de bestaande wetgeving op het gebied van het waterbeheer. Met de komst van de nieuwe Waterwet zal er ook een hechtere afstemming plaatsvinden tussen de strategische waterplannen van het Rijk, de provinciale waterhuishoudingsplannen, en de waterbeheerplannen van de waterschappen. Het Rijk heeft gekozen voor een gelijklopend proces, waarbij al deze plannen tegelijkertijd ter inzage liggen en in 2010 vastgesteld zijn.

Het waterbeheer in de wet is gericht op alle aspecten van het watersysteem in zijn onderlinge samenhang. Hierbij heeft het watersysteem een brede betekenis, het geheel van oppervlaktewater én grondwater en de bijbehorende waterbodems, oevers, flora en fauna, waterkeringen en technische infrastructuur. De wet regelt het beheer van oppervlaktewater en grondwater. Ook verbetert het de samenhang tussen waterbeleid en ruimtelijke ordening.

4.4.2. Watervisie Rijk en waterveiligheid 21e eeuw (WV21)

Het voorkomen van overstromingen heeft ook in de toekomst de hoogste prioriteit. Het kabinet vindt het van groot belang dat het hoogwaterbeschermingsprogramma voortvarend wordt uitgevoerd. Dit is nodig om te voldoen aan de huidige veiligheidsnormen die in de Wet op de waterkering staan.

De normen uit de Wet op de waterkering dateren nog uit de jaren vijftig en zestig uit de vorige eeuw. Sinds die tijd is er veel veranderd. Er leven meer mensen achter dijken en duinen en de waarde van ons bezit is aanzienlijk toegenomen. Daarnaast veranderen de omstandigheden door klimaatverandering en bodemdaling en is de kennis over waterkeringen en het gedrag van golven sterkt verbeterd. Het kabinet gaat daarom het beleid voor de waterveiligheid actualiseren. Daarover verschijnt in 2008 de Nota Waterveiligheid 21ste eeuw.

Kenmerkend voor de nieuwe nota is dat de risicobenadering als uitgangspunt wordt genomen. Risico is gedefinieerd als kans maal gevolg. Bij het denken vanuit de risicobenadering hoort, naast het zoveel mogelijk beperken van de kans op overstromingen, ook het zoveel mogelijk beperken van de omvang van de gevolgen van overstromingen. Dus: zowel preventie als proactie, preparatie en respons.

Ook als alle waterkeringen voldoen aan de normen, bestaat er een kans dat de waterkering bezwijkt en een overstroming optreedt. Bovendien nemen zowel de dreiging als de mogelijke gevolgen van overstromingen toe. Daarom is er sinds eind 2005 een landelijke verkenning RampenBeheersingsStrategie Overstromingen Rijn en Maas (RBSO) gaande naar de vraag of het huidige beschermingsbeleid tegen grootschalige overstromingen nog volstaat.

Een kansrijke fysieke maatregel is de benutting of aanleg van tussendijken in een dijkkring, het zogeheten compartimenteren. Hiermee kan de schade bij een eventuele overstroming worden beperkt tot een kleiner gebied. De uitdaging is zo veel mogelijk gebruik te maken van bestaande verhogingen in het landschap, of met een eventuele nieuwe dijk nieuwe mogelijkheden voor andere functies creëren. Ander fysieke maatregelen betreffen waterbestendig bouwen en bescherming van vitale en kwetsbare infrastructuur zodat die bruikbaar blijft tijdens en direct na een overstroming.

4.4.3. Veiligheid Nederland in Kaart

In opdracht van de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat heeft Rijkswaterstaat het project Veiligheid Nederland in Kaart (VNK) in het leven geroepen. In het project VNK vindt samen met de waterschappen en provincies een berekening plaats van de kansen op en de gevolgen van overstromingen voor heel Nederland, het 'overstromingsrisico'. Dit gebeurt op grond van een nieuwe rekenmethodiek waarmee een gekwantificeerde schatting gegeven kan worden van de overstromingskans. Hiermee wordt uitbreiding gegeven aan de huidige veiligheidsbenadering die de Deltacommissie in de jaren zestig ontwikkeld heeft. Met de inzichten die waterkeringbeheerders door de nieuwe methodiek krijgen kunnen zij tijdig inspelen op wijzigingen in het overstromingsrisico, zoals veroorzaakt door klimaatverandering, bevolkingstoename en de toegenomen economische waarde van het desbetreffende gebied. De uitkomsten van de studie VNK hebben een nauwe relatie met de discussie rond de Nota Waterveiligheid 21^e eeuw.

4.4.4. Richtlijn Overstromingsrisico's

De Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR), voorheen de Europese Hoogwaterrichtlijn genoemd, is op 18 september 2007 vastgesteld en verplicht alle EU-lidstaten om de gebieden waar overstromingen kunnen voorkomen in kaart te brengen. Per stroomgebied moet worden aangegeven welke bescherming wordt geboden tegen overstroming.

De richtlijn schrijft geen normen voor, maar legt een aantal principes vast: niet-afwentelen (lidstaten mogen geen maatregelen nemen die de overstromingskansen in andere lidstaten verhogen), aanpak op stroomgebiedniveau, veiligheidsketenaanpak³, duurzaamheid en publieke participatie. Uiterlijk in het najaar van 2009 moet de richtlijn in nationale wet- en regelgeving zijn overgenomen. In 2011 zal een beoordeling gereed zijn waaruit volgt welke gebieden risico lopen. In 2013 is op kaarten in beeld gebracht wat de omvang en de gevolgen van de overstromingen zijn. Parallel aan het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) moet de implementatie in 2015 afgerond zijn door het opstellen van risicobeheerplannen

³ De veiligheidsketen is een concept voor risicobenadering en risicobeperking dat gebaseerd is op de volgende kernbegrippen: proactie, preventie, preparatie, repressie, nazorg.

5. Binnen welk (beleids)kader doen wij ons werk?

In het voorgaande hoofdstuk is ingegaan op het beleid en de regelgeving van derden en hoe zij daar vorm aan geven. In dit hoofdstuk staan wij stil bij de vertaling van dat beleid voor het waterschap. Binnen welk beleidskader doen wij ons werk en welke voornaamste instrumenten horen daarbij, gebaseerd op diverse wetten?

De kaders waarbinnen we ons werk doen, zijn in dit hoofdstuk onderverdeeld in drie centrale thema's:

- thema 'beleid waterveiligheid';
- thema 'waterkeringbeheer';
- thema 'calamiteitenbestrijding hoog water'.

5.1. Thema beleid waterveiligheid

Vanuit internationale, nationale en provinciale beleidskaders, met name vanuit de Waterschapswet, de Wet op de Waterkering en de Provinciale verordening op de waterkering, wordt het kader gegeven voor het thema waterveiligheid. Dit kader is vertaald in onze missie voor waterveiligheid:

"Waterschap Rivierenland is verantwoordelijk voor en werkt voortvarend, omgevingsbewust en op professionele wijze aan duurzame waterveiligheid."

Het algemene kader is dat waterkeringen een blijvende bescherming bieden tegen overstromingen.

Daarbij zal het waterschap moeten anticiperen op een veranderende omgeving. Hogere waterstanden als gevolg van klimaatverandering zorgen ervoor dat normen worden aangepast en maatregelen nodig zijn. Tegelijk neemt de druk op de ruimte toe. Denk daarbij aan bebouwing, recreatie en natuur. Niet alleen op de waterkering zelf, maar ook buitendijks. Vanuit het rijk wordt ruimte gegeven voor ontwikkeling in buitendijkse gebieden. Dat levert op dit moment een discussie op over de veiligheid in buitendijkse gebieden en de verantwoordelijkheid hiervoor, en welk beschermingsniveau hier verwacht mag worden.

Het algemene doel binnen het thema waterveiligheid is om in 2015 het gehele beheergebied van het waterschap 'veilig' te hebben. Dat wordt enerzijds bereikt door de verbeteringswerken tijdig uit te voeren, maar zal anderzijds ook in de andere processen en de omgeving geborgd moeten worden.

Beleidsplannen, die integraal zijn opgesteld en afgestemd, helpen deze ontwikkelingen te ondersteunen.

Planvorming

Planvorming van derden wordt door het waterschap actief gevolgd om de veiligheid te waarborgen. De inbreng tijdens deze processen moet resulteren in een uitvoeringsplan dat volgens de watertoets en het vergunningentraject past binnen het waterschapsbeleid.

Het water stopt niet bij de grenzen. De internationale problematiek van Rijn en Maas krijgt een betere afstemming door de Richtlijn Overstromingsrisico's. Deze richtlijn is in 2007 door het Europese parlement vastgesteld. Ons waterschap speelt een belangrijke rol bij de implementatie.

Buitendijkse veiligheid en beleid buitendijkse ontwikkelingen

Buitendijkse veiligheid

Voor buitendijkse gebieden geldt in het algemeen, dat betrokkenen daar op eigen risico wonen en werken. Met de buitendijkse gebieden wordt hier het winterbed van de grote rivieren bedoeld. Initiatiefnemers in het rivierbed zijn zelf verantwoordelijk voor het nemen van maatregelen om zich tegen potentiële schade te beschermen. De algemene democratie bepaalt of buitendijkse gebieden bescherming behoeven tegen overstroming.

Bij het ontwikkelen van buitendijkse gebieden heeft het waterschap een adviserende rol. Temeer omdat het rijk zich volgens de Beleidslijn Grote Rivieren niet bemoeit met buitendijkse veiligheid en dit aan de lokale overheden overlaat.

Wanneer de algemene democratie (provincie of gemeente) beslist over het ontwikkelen van een buitendijkse locatie en er wordt in dit proces beslist dat het gebied beschermd moet worden tegen overstroming, zal ook een veiligheidsnorm moeten worden vastgesteld. Ook hierin heeft het waterschap de rol van adviseur, de algemene democratie bepaalt de norm. Bewoners en gebruikers weten dan waar ze aan toe zijn. Indien voor het bereiken van de norm infrastructurele werken nodig zijn, dan worden deze op kosten van de algemene democratie, eventueel door het waterschap aangelegd. Wederom heeft het waterschap een adviserende rol. Na de mogelijke aanleg van deze werken neemt het waterschap het beheer en onderhoud over.

Buitendijkse ontwikkelingen

In zijn algemeenheid is het waterschap geen voorstander van het ontwikkelen van buitendijkse verblijfsfuncties, zoals wonen. De laatste honderd jaar is in het rivierengebied een belangrijke oppervlakte winterbed van de rivier in beslag genomen door menselijke activiteiten. De huidige ruimte in de rivier is onder meer daardoor nu onvoldoende, om onze veiligheid te garanderen. Dure investeringen zijn de komende jaren nodig, om opnieuw ruimte voor de rivier te creëren. Vanwege onzekerheden ten aanzien van de toekomst, zoals bijvoorbeeld de klimaatverandering, moeten daarom nieuwe (permanente) belemmeringen in de buitendijkse gebieden, zoals nieuwe woonbebouwing, worden voorkomen. Het realiseren van bebouwing brengt namelijk beperkingen met zich mee voor toekomstige rivierverruimende maatregelen, zoals het verbreden van geulen. Compenserende rivierkundige maatregelen voor de huidige ingreep lost dat bezwaar niet op, omdat compenseren betekent, dat de aanwezige reserve ten behoeve van de capaciteit van de rivier minder wordt.

Boezemgebieden

Bij boezemkaden (regionale waterkeringen) wordt een ander beleid voor “buitendijkse ontwikkelingen” gevoerd. De onzekerheden over de toekomstige waterpeilen zijn hier veel minder groot, en vaak beheersbaar. Het beleid is erop gericht de bestaande waterberging te handhaven. Ontwikkelingen die passen binnen de bestemming en de waterhuishouding kunnen beïnvloeden, moeten voor 100% worden gecompenseerd.

5.2. Thema waterkeringbeheer

Binnen het thema waterkeringbeheer maken we gebruik van de meerdere instrumenten, die navolgend toegelicht worden. Deze zijn gegroepeerd volgens de werkprocessen die bij waterkeringen worden gebruikt (*zie ook figuur 6.1*).

5.2.1. Kerngegevens verzamelen, bijhouden en verstrekken

Het belang van de informatievoorziening wordt steeds groter. Dit betekent onder andere dat onze gegevens op orde moeten zijn. Het waterschap verzamelt en beheert alle kerngegevens van waterkeringen. Kerngegevens zijn gegevens die in meerdere werkprocessen worden gebruikt en hebben betrekking op de bestaande toestand van de waterkering en de toestand die vereist is. Voorbeelden van kerngegevens van waterkeringen zijn een afrastering, een dijkpaal, een kruinlijn, een boom, een damwand. De gegevens worden op verschillende wijze verzameld; door landmeters, uit revisiemetingen van bijvoorbeeld de dijkverbeteringen, via ontheffingverlening of met behulp van laseraltimetrie. Het verzamelen en beheren van de kerngegevens is een continue proces. Doel is dat elk gegeven digitaal, centraal en slechts één keer wordt opgeslagen. De verschillende werkprocessen en medewerkers worden ondersteund door informatie verkregen uit (combinaties van) kerngegevens, waardoor tijd bespaard kan worden (gegevens zijn direct beschikbaar en kunnen digitaal worden verwerkt), de kwaliteit van het werk(proces) wordt verbeterd en gegevensuitwisseling met externe partijen wordt vereenvoudigd.

Met de kerngegevens worden de afmeting, de vorm, de richting en de constructie van de waterkering bepaald voor:

1. de vereiste toestand (conform ontwerp), de zogenaamde legger;
2. de feitelijke situatie, het beheerregister.

Andere kerngegevens, waaronder geotechnische data, zullen locatie afhankelijk worden opgeslagen en worden toegankelijk gemaakt via een geografische informatie systeem (GIS) of een gelijkwaardig systeem.

Na het verlenen van ontheffingen of door dijkverbeteringswerken kunnen kerngegevens wijzigen. Voor de juiste uitvoering van kwaliteitcontroles, beheer en onderhoud en adequaat inspelen op actuele situaties is het van groot belang dat veranderingen van gegevens gesignaleerd en opnieuw vastgelegd worden. Nieuwe gegevensinformatie kan afhankelijk van het belang en al dan niet zichtbaarheid in het veld op diverse wijze verkregen worden. Deze gegevens worden op de volgende wijze vastgelegd:

- Wijzigingen in geometrie of andere zichtbare wijzigingen worden door meting (altimetrie) vastgelegd. Het waterschap streeft naar een vijfjaarlijkse meting in zettinggevoelige gebieden (westen) en een tienjaarlijkse meting in minder zettinggevoelige gebieden (oosten). Algemeen Hoogtebestand Nederland (AHN-2) kan hierbij tot een besparing op kosten leiden.
- Alle niet zichtbare wijzigingen (ondergrondse infrastructuur) en/of zichtbare wijzigingen die direct of indirect invloed (kunnen) hebben op de waterkerende functie, worden binnen 6 maanden vastgelegd. Wijzigingen komen tot stand door middel van ontheffingverlening.

Legger en Beheerregister

Legger

Een legger is verplicht volgens de Wet op de waterkering en de verordening op de waterkering. Een legger is een openbaar document van het waterschap, waarin de beschrijving is opgenomen van de eisen waaraan de waterkering moet voldoen.

In een legger is de dijk getekend in situatietekeningen, dwarsprofielen en lengteprofielen. Ook is omschreven om welk dijkvak of kunstwerk het gaat en zijn afmetingen aangegeven. Het waterschap gebruikt de legger (met beheerregister) bij het beheer en onderhoud van de waterkering. Ook gebruikt het waterschap de legger bij het toetsen van aanvragen voor keurontheffingen en bij het vastleggen van de onderhoudsplicht van objecten die zich op de dijk bevinden, maar geen deel uitmaken van de waterkering. De onderhoudsplichtige is ook aangegeven in de legger. Verder bevat de legger een aantal gegevens die nodig zijn voor handhaving en dus voor het in stand houden van de waterkering.

De legger doorloopt een openbare vaststellingsprocedure. De voornaamste reden van deze openbaarheid is dat iedereen daardoor op de hoogte kan zijn waar de grenzen van de verschillende keurzones van de waterkering liggen.

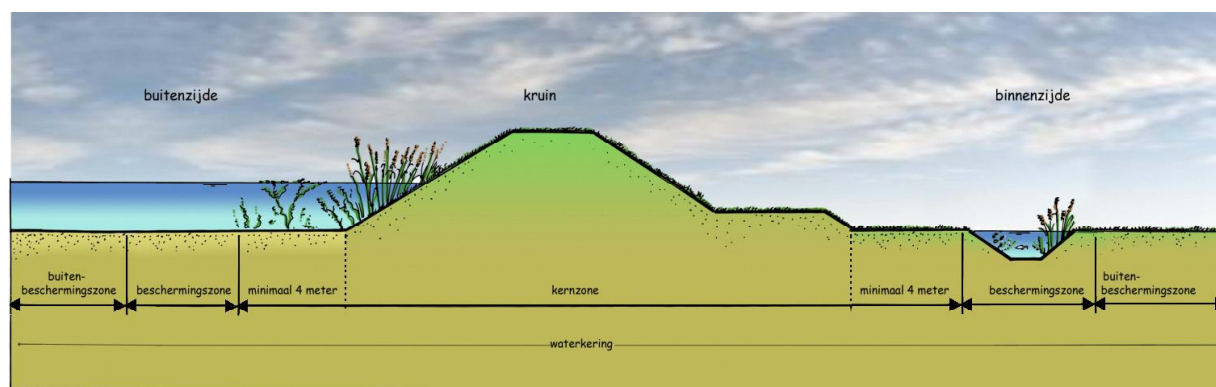
De legger voor de primaire keringen is gereed. De legger voor de overige keringen wordt opgesteld en is eind 2009 gereed.

Zonering volgens de legger

In de legger zijn door het waterschap keurzones vastgelegd. Deze keurzones zijn bedoeld om aantasting van de dijk tegen te gaan en daarmee de standzekerheid van de dijk te waarborgen. Op deze zones zijn de bepalingen in de Keur van toepassing. We onderscheiden 3 zones:

1. Kernzone: de kernzone bestaat conform de Keur van het waterschap in principe uit de waterkering inclusief een strook van 4 meter vanaf de binnentoe van de dijk en een strook van 4 meter vanaf de buitentoe. De waterkering is de dijk inclusief de steun- en pipingberm.
2. Beschermingszone: dit is de zone van minimaal 20 meter aansluitend op de kernzone. Waar het noodzakelijk is vanwege veiligheidsredenen, is de beschermingszone breder. De exacte afmetingen van deze zone varieert door het beheergebied heen en zijn beschreven in de legger.
3. Buitenbeschermingszone: dit is de zone aansluitend op de beschermingszone. De exacte afmetingen van deze zone varieert door het beheergebied heen en zijn beschreven in de legger. De buitenbeschermingszone is in het algemeen minimaal 70 m breed.

De afmetingen van de keurzones zijn voor alle dijktrajecten vastgelegd in de legger. *Figuur 5.1* geeft een schematisch overzicht van de keurzones.

Figuur 5.1: Doorsnede keurzones

De gebieden in de kernzone en de beschermingszone worden door de bepalingen van de Keur beschermd, omdat de standzekerheid daar direct in het geding is. Vooral in de kern- en beschermingszones zullen er beperkingen zijn voor bijvoorbeeld ophogen, ontgraven en bouwen. De beperkingen in de buitenbeschermingszone zijn wat lager, dit gebied ligt ook verder van de dijk af.

Beheerregister

Het beheerregister is een dynamisch document. In het beheerregister wordt de feitelijke situatie weergegeven. Het bestaat net als de legger uit tekeningen met o.a. dwars- en lengteprofielen. Echter in de legger staat het profiel waar de waterkering in elk geval aan moet voldoen, in het beheerregister is de

actuele situatie weergegeven. Verder staat in het beheerregister in het algemeen informatie die nodig is voor het onderhoud, beheer en informatie over leidingen en verleende ontheffingen. De gegevens uit het beheerregister worden gebruikt om het waterkerend vermogen van de waterkering te kunnen beoordelen, bijvoorbeeld tijdens de vijfjaarlijkse⁴ toetsing.

Het beheerregister voor de primaire keringen is gereed. Het beheerregister voor de overige keringen wordt opgesteld en is eind 2009 gereed.

5.2.2. Toetsen en verbeteren

Toetsen

Het proces toetsen omvat een beoordeling van de kwaliteit van onze waterkeringen. Het toetsen houdt in dat gecontroleerd wordt of de huidige waterkering nog voldoet aan de eisen en randvoorwaarden zoals deze door het Rijk, de provincies en het waterschap gesteld zijn. Centraal hierbij staat de functie van de waterkering in de bescherming tegen overstromingen of beperking van overstromingen. Het waterschap hecht belang aan de toetsing van de waterkeringen om zo de veiligheid van haar waterkeringen te kunnen aantonen en verantwoording te kunnen afleggen.

De waterkeringen, en dus het toetsen van de waterkeringen, zijn in twee groepen op te delen, te weten primaire waterkeringen en regionale waterkeringen.

Toetsing primaire waterkeringen

Voor primaire waterkeringen is elk waterschap krachtens de Wet op de waterkering verplicht om vijfjaarlijks een toetsing op veiligheid uit te voeren. Het Voorschrift Toetsen op Veiligheid (VTV) geeft in combinatie met de Hydraulische Randvoorwaarden (HR) de rekenregels voor de vijfjaarlijkse toetsing van de primaire keringen. Beide documenten worden door de minister van VenW vastgesteld. Beoordeeld wordt of de bescherming tegen overstromen de eerst volgende vijf jaar gewaarborgd is. Per dijkering wordt daartoe de sterkte van waterkeringen en kunstwerken berekend. De gegevens van de waterkeringen zoals vastgelegd in leggers en beheerregisters, zijn hierbij van essentieel belang. De resultaten van deze toetsing worden gerapporteerd aan Gedeputeerde Staten, inclusief een plan van aanpak voor het herstel van de geconstateerde tekortkomingen (indien de resultaten van de toetsing daar aanleiding toe geven).

Toetsing regionale waterkeringen

Naast de primaire waterkeringen leveren ook de regionale waterkeringen een wezenlijke bijdrage aan de bewoonbaarheid van ons land. In de provincies Utrecht en Zuid-Holland zijn inmiddels normen vastgesteld voor de veiligheid van de regionale waterkeringen. Deze normen zijn vastgelegd in de Verordening West-Nederland. Het waterschap is verplicht de door de provincies in de verordening aangewezen regionale keringen aan genoemde normen te toetsen. Dit betekent dat wij voor 1 januari 2009 de genormeerde regionale keringen in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden met uitzondering van de Beneden-Linge een eerste keer, globaal moeten hebben getoetst op hoogte en op stabiliteit.

In 2009 zal vervolgens worden bepaald of, en zo ja in welke mate, de legger en/of de gehanteerde peilen van het watersysteem en de legger van de regionale keringen aanpassing behoeven. Daarna zal een gedetailleerde toetsing volgen en zullen de te nemen maatregelen worden vastgesteld en uitgevoerd.

In de provincie Gelderland en de provincie Noord-Brabant zijn de regionale keringen "voorlopig" aangewezen. Naar verwachting zullen de komende jaren, voor zover dat nog niet is gebeurd, alle regionale waterkeringen binnen deze provincies definitief worden aangewezen en genormeerd. Vervolgens kunnen ook deze waterkeringen worden getoetst aan de dan vastgestelde normen.

⁴Uitgaande van de vigerende wetgeving tijdens het opstellen van het Beheerplan waterkeringen.

Keringen die niet door de provincies zijn aangewezen en genormeerd, maar vanwege het belang ervan wel zijn opgenomen in de Legger van ons waterschap, zullen in eerste instantie alleen op hoogte worden getoetst.

Toetsing versus legger en beheerregister

De legger is voorwaardenscheppend voor de eisen waaraan de waterkering dient te voldoen. Het beheerregister geeft de huidige staat van de waterkering weer. De toetsing, die elke vijf jaar uitgevoerd dient te worden, confronteert én de legger met de dan vigerende hydraulische randvoorwaarden én de legger met het beheerregister. Door de resultaten van de toetsing te vergelijken met de legger kunnen eventuele knelpunten in de staat van de waterkering worden bepaald en opgelost.

Verbeteren

Het jaar 2015 wordt voor waterschap Rivierenland een belangrijk jaar. We hebben met Rijk en provincies afgesproken om in dat jaar de waterveiligheid in ons beheergebied - op basis van de huidige normen - op orde te hebben. Dit betekent dat de komende jaren een aantal grote projecten moet worden voorbereid en uitgevoerd.

Het grootste deel van de projecten valt onder het 'Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)' of 'Ruimte voor de Rivier (RvdR)'. Deze programma's zijn door de Tweede kamer aangewezen als 'groot project' waardoor de projecten ook politiek bijzondere aandacht genieten. In het bijzonder wordt gelet of deze projecten wel binnen de gestelde tijd en budget worden uitgevoerd.

Bij de voorbereiding van dijkverbeteringen speelt de verbreding van de scope. Het gaat niet meer alleen om de veiligheidsdoelstelling, maar ook is sprake van een nevendoeel verbetering van de Ruimtelijke Kwaliteit. Tevens zien we dat projecten zich verbreden tot een project voor gebiedsontwikkeling waarin allerlei doelen van verschillende overheden worden geïntegreerd. Kortom de planvorming wordt steeds complexer en de risico's voor vertraging of zelfs verzanding nemen toe. Om het voorgaande zo goed mogelijk aan te pakken, wordt juist de voorbereidingsfase van de projecten door het interne Projectbureau Voorbereiding Dijkverbetering uitgevoerd.

Programma Veiligheid

Alle projecten die bijdragen aan de doelstelling 'alle waterkeringen die in 2006 niet voldoen zijn in 2015 op orde' worden binnen één programma uitgevoerd: het Programma Veiligheid. Hierbij leggen wij ons zelf op om geconstateerde gebreken zo snel mogelijk op te lossen. Voor de eenvoudige projecten, bijvoorbeeld het vervangen van een steenglooiing, of het verhogen van een binnendijkse steunberm, binnen 4 jaar na het constateren van het gebrek. Voor moeilijke projecten is sprake van allerlei wettelijke procedures die doorlopen moeten worden. Hier komen andere belangen aan de orde die afgewogen moeten worden. Ontwerpen zijn integraal afgewogen, onder andere door de uitgebreide MER-procedure. Hierbij geldt een streeftermijn van het oplossen binnen 9 jaar na het constateren van

het gebrek. Voor regionale waterkeringen biedt het programma Veiligheid nu nog geen inzicht in de uit te voeren verbeteringswerken. Deze waterkeringen worden in 2009 voor de eerste keer getoetst, waarna een verbeterprogramma zal worden opgezet om geconstateerde gebreken op te lossen.

Verbeteren primaire waterkeringen

Ontwerpkeuze

Het ontwerp van een dijkverbetering volgt uit de keuze van een aantal uitgangspunten. Alternatieven worden via een ontwerpproces beoordeeld aan de hand van wensen en eisen. Deze hebben te maken met:

- Veiligheid (maatgevende belastingen)
- Ruimtelijke kwaliteit (gebiedsgericht)
- Materiaalgebruik (technische eisen en milieueffecten)
- Uitvoering (bereikbaarheid tijdens uitvoering)
- Beheer en onderhoud (duurzaam beheer)
- Kosten (besparing bij aanleg en onderhoud)

Voor het maken van de keuzen wordt de landelijke richtlijn gevolgd, vastgelegd in de Leidraad Rivieren. Hoe het waterschap met deze leidraad omgaat, staat navolgend kort aangegeven. Dit zal in de planperiode verder worden uitgewerkt in een beleidsdocument ten behoeve van de voorbereiding van dijkverbeteringsprojecten.

Planperiode

Met de wettelijke veiligheidsnorm als basis wordt de planperiode voor het uit te voeren ontwerp bepaald, afhankelijk van het type ontwikkeling:

- 50 jaar: aanpassing/aanleg groene dijk (onbebouwde dijk);
- 100 jaar: aanpassing/aanleg dijk in stedelijk gebied en kunstwerken.

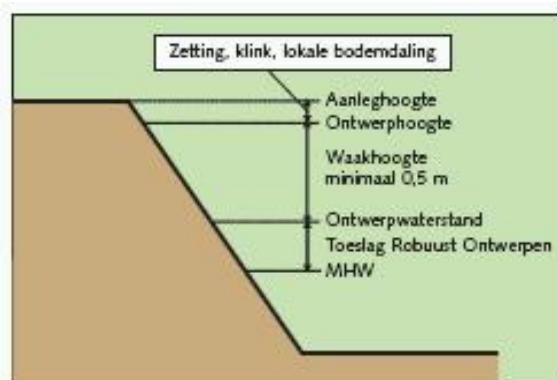
In stedelijk gebied is een dijkverbetering complexer en duurder. Het is daarom niet gewenst om dat steeds opnieuw te doen; de planperiode is daarom langer dan bij een groene dijk.

Om er zeker van te zijn dat het ontwerp aan het eind van de planperiode nog aan de norm voldoet, wordt het dijkontwerp op een ontwerpbelasting gebaseerd en wil het waterschap uitgaan van de dijkkringmethode. Voordat deze werkwijze wordt gehanteerd worden de voorwaarden waaronder de dijkkringmethode zal worden toegepast onderzocht. De voorwaarden worden in het bovengenoemde beleidsdocument beschreven en toegepast na besluitvorming door het CDH/AB. Dit beleidsdocument zal na het te plegen onderzoek worden opgesteld en onderworpen worden aan definitieve besluitvorming van het CDH/AB.

De genoemde ontwerpbelasting is de verwachte toetsbelasting aan het eind van de planperiode plus een toeslag voor onzekerheden. Dit wordt onder meer vertaald in robuust ontwerpen.

Robuust ontwerpen

Om tijdens de hele planperiode van een waterkering te voldoen aan de veiligheid wil waterschap Rivierenland tijdens het ontwerp al rekening worden gehouden met toekomstige ontwikkelingen en onzekerheden: robuust ontwerpen. Hierdoor hoeft de waterkering niet bij de eerste de beste wijziging in waterstandverwachting (bijvoorbeeld als gevolg van klimaatontwikkeling of morfologische veranderingen), rekenmethodiek of sterkte-eis weer verbeterd te worden. In de afgelopen 30 jaar is dit meerdere malen voorgekomen. Voor primaire waterkeringen is dit robuust ontwerpen vormgegeven in de Leidraad Rivieren. Voor de *robuustheidtoeslag* wordt een marge van 0,30 m aangehouden, opgeteld bij de maatgevende hoogwaterstand aan het einde van de planperiode. Daarnaast moet bij een robuust ontwerp er rekening mee worden gehouden, dat in de

Figuur 5.2 Schets robuust ontwerpen

toekomst een zwaarder ontwerp nodig is. (bijvoorbeeld versnelde klimaatverandering). Daar kan een maatschappelijk en economisch onderzoek voor nodig zijn. Rekening houden met een zwaarder ontwerp wordt *uitbreidbaarheid* genoemd.

Waterschap Rivierenland hanteert voor een ontwerp de volgende uitgangspunten:

1. Bij het berekenen van de maatgevende hoogwaterstand en de duur ervan wordt rekening gehouden met de verwachte toename van de rivierafvoer en de verwachte toename van de zeewaterstanden als gevolg van klimaatverandering gedurende de planperiode. Standaard wordt hiervoor het middenscenario gehanteerd.
2. De ontwerpberekeningen zijn gebaseerd op de dijkringmethode.
3. De ontwerpwaterstand is de maatgevende hoogwaterstand aan het einde van de planperiode plus een robuustheidtoeslag van minimaal 0,30 m.
4. Een ontwerp moet in principe uitbreidbaar zijn. De maat voor de uitbreidbaarheid is, dat de toekomstige uitbreiding dezelfde orde van grootte heeft als de huidige dijkversterking. Hiervan wordt alleen afgeweken, als erg zwaarwegende argumenten een maatschappelijk niet verantwoord ontwerp geven, bijvoorbeeld als de kosten voor een uitbreidbaar ontwerp onevenredig hoog zijn in vergelijking met een niet uitbreidbaar ontwerp.
5. Is het ontwerp niet uitbreidbaar, dan wordt in plaats van het onder 1 genoemde middenscenario, voor de klimaatontwikkeling het maximum scenario gehanteerd.
6. De minimale taludhelling bij het ontwerp is 1:3.

Verbeteren regionale waterkeringen

Voor de regionale waterkeringen zal in de planperiode een verbeterprogramma worden opgezet. Voor het ontwerp geldt nog geen vastgestelde leidraad. Waterschap Rivierenland hanteert de navolgende uitgangspunten voor de regionale waterkeringen.

Planperiode

De planperiode wordt bepaald door de zettinggevoeligheid van de ondergrond van de kade. In zettinggevoelige gebieden zal de periode kort zijn: 20 jaar. In andere gebieden kan deze periode langer zijn: 50 jaar. Voor constructies en kunstwerken wordt 100 jaar aangehouden.

Robuust ontwerpen

Om tijdens de planperiode van de regionale kering te blijven voldoen, moet in het ontwerp rekening worden gehouden met onzekerheden, zoals:

- toename bebouwing (wijziging, veiligheidsklasse);
- bodemdaling;
- nauwkeurigheid model;
- klimaatontwikkeling;
- variatie in opwaaiing.

Voor het robuust ontwerpen wordt een marge van minimaal 0,10 meter aangehouden, opgeteld bij het maatgevende (boezem)peil. De minimale taludhelling bij regionale keringen bedraagt 1:2,5.

Voor een duurzaam ontwerp is het ook nodig te onderzoeken of het economisch en maatschappelijk aantrekkelijk is het ontwerp zo uit te voeren dat het in de toekomst gemakkelijk uit te breiden is om aan de zwaardere eisen te voldoen. Een redelijke maat voor de uitbreidbaarheid is, dat de toekomstige uitbreiding dezelfde orde van grootte heeft als de huidige dijkversterking/kadeverbetering.

5.2.3. Beheren, inspecteren, onderhoud uitvoeren en ontheffing verlenen

Het totale beheer en onderhoud van waterkeringen is erop gericht om de kwaliteit van de waterkering te borgen. Waterkeringen moeten voldoen aan een vooraf bepaalde kwaliteit. Deze kwaliteit staat vooral beschreven in de Voorschriften Toetsen op Veiligheid Primaire Waterkeringen.

Om de kwaliteit van de waterkeringen te controleren, worden periodiek inspecties verricht. De vergelijking van de inspectie met de gewenste kwaliteit kan resulteren in herstelwerkzaamheden of onder-

houd. Hiervoor wordt het onderhoud gespecificeerd (bestek opgemaakt) en de herstelwerkzaamheden worden uitgevoerd.

Om verwarring tussen de begrippen beheer en onderhoud te voorkomen, gebruiken we de volgende definities:

- **Beheer**

Beheer is het geheel van activiteiten dat noodzakelijk is om te waarborgen dat de functie van de waterkering blijft voldoen aan de daarvoor vastgestelde eisen en normen. In verschillende wetten zijn deze eisen en normen vastgelegd. Om te zorgen dat de waterkering blijft voldoen aan de vereiste normen, zijn er concrete acties nodig. Zo is het noodzakelijk te inspecteren en te monitoren. Daarmee wordt de onderhoudstoestand van de waterkering op dat moment vastgelegd.

- **Onderhoud**

Het onderhoud omvat het totaal aan werkzaamheden dat nodig is om een dienst, systeem of object in stand te houden volgens een van tevoren vastgestelde norm. Het waterschap wil het onderhoud op een effectieve en efficiënte wijze uitvoeren. Zonder onderhoud neemt de kwaliteit af en daarmee de vereiste veiligheid.

Het waterschap heeft beleid voor beheer en onderhoud van de waterkeringen. Dit beleid dient als uitgangspunt voor het onderhoud en dient tevens als basis voor de (nader op te stellen) onderhoudsplannen en het onderhoudbesturingssysteem. Dit beleid dient de komende jaren gebaseerd te zijn op de neergelegde visie van het beheerplan waterkeringen. Opdracht vanuit dit beheerplan is het onderhoudsbeleid zodanig op te stellen dat dit invulling geeft aan de uitgangspunten en randvoorwaarden die in het beheerplan zijn aangegeven.

Op en langs de waterkeringen wonen en werken vele mensen die vaak grote waarde hechten aan de dijken. Velen van hen willen betrokken zijn bij het onderhoud en beheer: de één wil graag vanuit een hobby schapen laten weiden, de ander wil vanuit zijn bedrijfsvoering gras maaien en afnemen. Opleidingscentra doen graag ervaring op met het onderhoud van beplanting (wilgen). Het waterschap betreft hen graag bij het onderhoud en beheer.

Eigendommen

Beleidsuitgangspunt van het waterschap is om zoveel mogelijk waterstaatswerken (alleen kernzone inclusief stroken van 4 meter) in eigendom te hebben. De publiekrechtelijke instrumenten zoals de keur en legger zijn in principe voldoende om de waterkeringstaken goed te kunnen uitvoeren. Het kan echter wenselijk zijn om voor meer duurzaam waterkeringbeheer gronden aan te kopen. Het waterschap gaat in de toekomst eigendom van de regionale en overige waterkeringen zoveel mogelijk verwerven, wanneer verbetering hiervan aan de orde is.

Toezicht en inspecties, handhaving en schouw

Het waterschap houdt gedurende het gehele jaar toezicht op de waterkering. Het doel hiervan is vierledig:

- a. Eerstelijntoezicht op keurovertredingen.
- b. Toezicht op het werk dat ten behoeve van het onderhoud wordt uitgevoerd.

- c. Inspectie van de technische kwaliteit van de waterkering.
- d. Opleveringsbegeleiding van werkzaamheden waarvoor ontheffing is verleend.

Bij het constateren van overtredingen die betrekking hebben op het eerstelijnstoezicht en de opleveringsbegeleiding spreken dijkopzichters de veroorzaker hierop aan. Gebreken worden hersteld wanneer de technische kwaliteit van de waterkering daarom vraagt. Dit geldt ook voor het toezicht houden ten behoeve van het onderhoud. De ongewenste situaties kunnen onder meer schades aan de dijken betreffen, maar ook ongewenste activiteiten door anderen. Het opleggen van boetes en dwangsommen, alsmede andere strafrechtelijke procedures vormen onderdeel van de handhavingstaak van het waterschap.

Met een zogenaamde schouw wordt drie maal per jaar in het veld gecontroleerd of de dijken voldoen aan de vereisten conform de keur en legger.

In het voorjaar (zo rond de derde maandag van maart) wordt de eerste schouw van het jaar uitgevoerd. De onderhoudstoestand van de waterkering wordt gecontroleerd op eventuele schade na de winterperiode, deze wordt hersteld. De tweede schouw wordt in juni (derde dinsdag) uitgevoerd. Hierbij wordt het maaiwerk van particulieren gecontroleerd. De derde schouw wordt in oktober (derde maandag) uitgevoerd waarbij de onderhoudssituatie van de waterkering wordt gecontroleerd. De waterkering dient schadevrij de winterperiode in te gaan. Daarnaast worden in de derde schouw ook de vergunningen die zijn afgegeven voor de winter gecontroleerd en wordt de kwaliteit van de noodmaterialen gecontroleerd en getest.

Om te beoordelen of de waterkering voldoet aan de genormeerde eisen en om te bepalen of onderhoud nodig is, worden inspecties uitgevoerd. Het inspectieproces omvat het waarnemen, het beoordelen van de informatie uit de waarnemingen, het inschatten van de wijze waarop de waargenomen situatie zich kan ontwikkelen en het beschrijven van de maatregelen die nodig zijn om te blijven voldoen aan de eisen. Het proces wordt ondersteund door normeringen, digitale voorzieningen en procesafspraken. Op deze wijze wordt eenduidig en traceerbaar gewerkt met heldere verantwoordelijkheden en resultaten. Dit is essentieel voor het werk binnen de veiligheidstaak.

5.2.4. Keur en Ontheffingenbeleid

Keur

De Keur van Waterschap Rivierenland, vastgesteld op 1 januari 2007, geeft aan welke beperkingen en verboden er op en rond de waterkering gelden. Hierbij is het onder meer verboden om binnen de kernzone en beschermingszone van de waterkering activiteiten te verrichten zoals, spitten en graven, slepen, houden van dieren, het leggen van drainage, het oprichten van bouwwerken, het aanbrengen van opgaande houtbeplantingen, etc. Tevens geeft de Keur aan eigenaren en andere gerechtigden aan, welke zaken zij dienen te gedogen, zoals onderhoudswerkzaamheden en werkzaamheden in geval van calamiteiten, alsmede welke geboden eigenaren dienen te volgen (zoals inzake afrasteringen en coupures). Het bestuur van het waterschap kan ontheffing verlenen van de in de Keur gestelde verboden.

Ontheffingenbeleid

Wij zetten ons ervoor in om aangelegde waterkeringen op een goede manier te beheren. Daarvoor is het in ieder geval nodig om helder te zijn in wat wel en niet kan bij een waterkering. Eén van de regels is dat geen bouwwerken en dergelijke worden toegestaan op de eigendommen van het waterschap. Onze Keur geeft dit aan. Waar de Keur veel handelingen verbiedt is het mogelijk om van deze Keur ontheffing te krijgen. De ontheffing wordt verleend wanneer activiteiten geen nadelig effect hebben op de waterkering.

Daartoe is het proces volledig beschreven. Het is van belang dat de ontheffingen conform dit proces verleend worden. Het proces voorziet in een periodieke evaluatie van de beleidsregels, maar legt ook de procedures vast. Kwaliteitscontroles, een kritische houding en beargumenteerde onderbouwing en acties ten behoeve van de kwaliteitsverbetering mogen van ons verwacht worden.

Om ontheffing te verlenen kennen wij beleidsregels. Deze beleidsregels geven aan onder welke voorwaarden ontheffing van de Keur verleend kan worden. Naast de beleidsregels kennen wij ook algemene regels. De algemene regels voor waterkeringen regelen binnen een vooraf vastgesteld kader vrijstellingen op de verbodsbepalingen van de Keur. Wanneer werkzaamheden voldoen aan de criteria zoals beschreven in een algemene regel, kan de initiatiefnemer volstaan met een melding. Met een melding zijn wij op de hoogte van de activiteit, maar hoeft de initiatiefnemer niet lang te wachten voordat hij of zij aan de slag kan.

Met het verlenen van ontheffingen borgen wij de kwaliteit van de waterkering, in de brede zin van het woord. Met het verlenen van ontheffingen worden de volgende doelen nagestreefd:

- De functie van de waterkering is geborgd.
- Er is ruimte gereserveerd voor toekomstige dijkverbeteringen.
- Het beheer en onderhoud is geborgd.

Het ontheffingenbeleid is op deze drie doelen gericht. Eventuele ontheffingen worden alleen verleend als waterstaatkundige belangen niet in het gedrang komen. Bij het verlenen van een ontheffing worden deze belangen altijd afgewogen. Om op dit punt zoveel mogelijk duidelijkheid en zekerheid te bieden, zijn zowel ten behoeve van het waterschap als burgers duidelijke, vaste uitgangspunten geformuleerd en vastgelegd in beleidsregels.

Het ontheffingenbeleid is erop gericht om de nadelige invloed van dergelijke werken of activiteiten op de waterkering zoveel als mogelijk te beperken. Daarom worden ontheffingsaanvragen aan de beleidsregels getoetst. De belangrijkste regels zijn:

- Ontheffingsaanvragen worden beoordeeld op grond van de afmeting en zonering zoals deze in de Keur en in de legger zijn opgenomen.
- Nieuwbouw binnen het profiel van vrije ruimte is niet toegestaan.
- Waar waterkeringen overgedimensioneerd zijn, wordt er naar gestreefd deze overdimensie te behouden. Daarom worden activiteiten binnen het beheerprofiel in principe niet toegestaan.

- Het waterschap is terughoudend in het toestaan van constructies in de waterkering.
- Het waterschap streeft naar functiescheiding. Tussen voorzieningen voor de waterkerende functie en voorzieningen voor overige functies moet een duidelijke scheiding aanwezig zijn.
- Het waterschap zal in overleg met andere partijen de LNC-waarden van de waterkering zelf, of van andere elementen, zoveel mogelijk beschermen.
- Activiteiten waarvoor ontheffing wordt aangevraagd mogen het beheer van de waterkering (o.a. uitvoeren van inspecties, type maaibeheer, ontwikkeling grasmat) en het onderhoud (o.a. maaien van waterkering, toegankelijkheid voor materieel, bekleding) niet belemmeren.
- In de periode van 15 oktober tot 1 april zijn geen werkzaamheden op en aan de waterkering toegestaan.

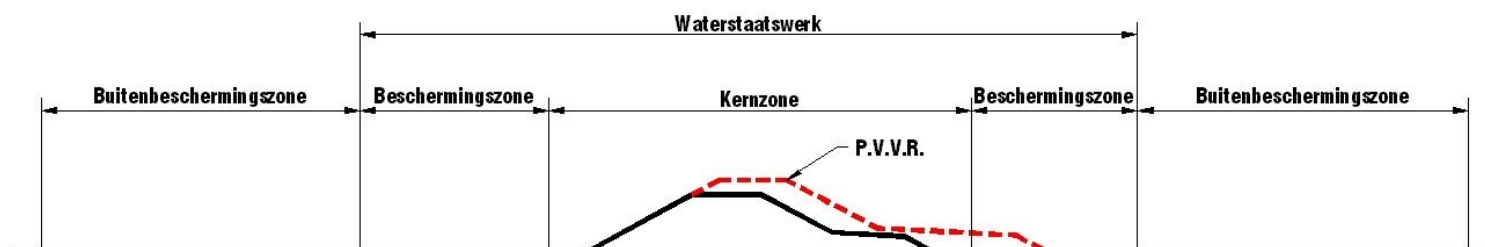
Bovenstaande is volgens de beleidsregels die gelden ten tijde van het opstellen van het beheerplan. Wijzigingen in het beleid vinden plaats via een bestuursbesluit.

Bouwbeleid en profiel van vrije ruimte

Bij het herbouwen van niet-waterkerende objecten in, op of nabij de primaire waterkering en in of op regionale of overige waterkeringen moet voldaan worden aan verschillende ontwerpisen. Stabiliteit en erosie zijn de twee belangrijkste aspecten voor de beoordeling van de invloed van niet-waterkerende objecten op de functie van de waterkering. Bebouwing is dan ook slechts acceptabel wanneer duidelijk is dat ondanks de aanwezigheid ervan, de waterkering zelfstandig (functiescheiding) voldoende veiligheid blijft bieden.

Tevens dient bij (her)bouw het profiel van vrije ruimte te worden gerespecteerd. Dit is de ruimte die nodig is voor een eventueel benodigde toekomstige dijkverbetering (zie figuur 5.3). Provinciale verordeningen geven ook nadere informatie ten aanzien van de zogenaamde 'vrije ruimte' bij de waterkering. De directe veiligheidszone van een waterkering is redelijk goed beschermd tegen plannen van derden, maar rond iedere waterkering bestaat een 'grijs gebied'. De provinciale verordeningen voor waterkeringen zeggen hier ook iets over. Zo is bijvoorbeeld aangegeven dat het wenselijk is het profiel van vrije ruimte óf in de legger (West Nederland) óf in het beheerregister (Gelderland en Noord-Brabant) op te nemen. Met het profiel geeft het waterschap aan welke ruimte door een toekomstige dijkverzwaring in beslag kan worden genomen. Dit kan een extra ruimte binnendijs, buitendijs of aan beide kanten van de waterkering zijn. Om ongewenste ontwikkelingen te weren streeft Waterschap Rivierenland ernaar dat het profiel van de vrije ruimte planologisch wordt verankerd in de bestemmingsplannen.

Het profiel van vrije ruimte dient als toetsingskader voor het waterschap bij het verlenen van vergunningen. Dit is bijvoorbeeld van belang bij duurzame ontwikkelingen als toekomstige woningbouw. Gedacht kan worden aan een ontheffingaanvraag voor het bouwen van een huis binnen het profiel van vrije ruimte. Het waterschap kan dan op basis van de Keur voorschrijven dat deze bouw op een bepaalde afstand van een primaire waterkering dan wel op een hoger niveau buiten het theoretisch profiel van de toekomstige waterkering wordt uitgevoerd, zodat een toekomstige dijkverzwaring mogelijk blijft.

Figuur 5.3: Principedoorsnede keurzones en profiel van vrije ruimte (p.v.v.r.)

Nota recreatief medegebruik

Waterkeringen en watergangen hebben naast hun functionele waarde ook een sterke belevingswaarde. Ze vormen een belangrijk deel van de landschappelijke kwaliteiten van het (landelijk) gebied. Waterschap Rivierenland heeft oog voor deze kant van de waterkeringen, en neemt een actieve, meedenkende houding aan ten aanzien van recreatief medegebruik. Er is een beslisboom opgesteld, op basis waarvan aanvragen beoordeeld worden.

LNC-waarden

Waterkeringen zijn een belangrijke drager van het landschap, natuur en cultuurhistorie. De dijktaaluds hebben plaatselijk een belangrijke rol als standplaats voor flora en fauna. Zowel buitendijks als binnendijks liggen omvangrijke en/of waardevolle natuurgebieden die door dijken met elkaar verbonden worden. De primaire en regionale waterkeringen zijn vaak opgenomen in de (provinciale) Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Daarnaast is op diverse gebieden in de uiterwaarden de bescherming van de vogelrichtlijn en habitatrichtlijn van toepassing. Waterkeringen in Nederland hebben een karakteristieke cultuurhistorische oorsprong. Deze cultuurhistorie is niet alleen terug te vinden in het dijktracé (bijvoorbeeld oude dijkdoorbraken) maar ook in de aanwezigheid van karakteristieke bebouwing. Het gaat hierbij niet alleen om woningen, maar ook om keermuren en militaire versterkingen. Ook de stadsmuren van oude steden soms onderdeel van de waterkering, hebben een monumentale betekenis.

Bij dijkverbeteringen spelen de landschappelijke, natuur- en cultuurhistorische waarden (LNC-waarden) een belangrijke rol. Onder meer vanuit de Commissie Boertien (opgericht in 1992, ook wel Commissie Toetsing Uitgangspunten Rivierdijkversterking) is naar voren gekomen dat LNC-waarden nadrukkelijk moeten worden opgenomen in de dijkverbeteringsplannen. LNC-waarden hebben inmiddels een plaats in de Nota Ruimte, Streekplannen en Provinciale Waterhuishoudingsplannen. Ook Waterschap Rivierenland heeft in 2006 een LNC-visie opgesteld.

5.3. Thema 'calamiteitenbestrijding hoog water'

In ons beheergebied is er een risico op overstromingen als gevolg van verhoogde rivierafvoer, stormvloed vanuit zee of extreme neerslag. Dit risico wordt preventief beheerst met primaire en regionale waterkeringen. Daardoor is het risico beperkt, maar er blijft altijd een restrisico over. Dit restrisico omvat de volgende situaties:

- De waterkeringen zijn ontworpen en aangelegd om een bepaalde maatgevende waterstand te keren. Het is echter niet uitgesloten, dat er zich op enig moment hogere waterstanden voordoen, dan waarop de waterkeringen zijn gedimensioneerd.

- Tijdens een hoogwatersituatie kunnen zich altijd gebeurtenissen (zoals leidingbreuken) voordoen waardoor de waterkering wordt beschadigd. Dergelijke beschadigingen kunnen tot een dijkdoorbraak leiden.

Om voorbereid te zijn op de geschetste retrisico's, beschikken wij over een calamiteitenzorgsysteem. Dat zorgsysteem omvat diverse plannen, een opgeleide en geoefende calamiteitenorganisatie en een onderhouden relatiernetwerk. Voor hoogwatersituaties betrekking hebbend op primaire waterkeringen is het "Calamiteitenbestrijdingsplan hoogwater buiten" het belangrijkste document (verplicht vanuit de Wet op de waterkering). Dit plan beschrijft onder meer de volledige dijkbewakingsorganisatie, de voorgenomen maatregelen (sluiten van kunstwerken), de mogelijke noodmaatregelen en de noodzakelijke communicatie met derden. Het is te karakteriseren als een organisatie-, waarschuwings- en afsprakenoverzicht.

Voor regionale waterkeringen is dit het "Calamiteitenbestrijdingsplan Wateroverlast". In dit plan moet nog een verdere uitwerking van de kadebewakingsorganisatie opgenomen worden.

Het calamiteitenzorgsysteem bestaat uit deelname in de veiligheidsketen. De hele veiligheidsketen bestaat uit de onderdelen proactie, preventie, preparatie, respons en nazorg.

Voor het waterschap is met name de preventie een speerpunt. Voorbeelden van preventie zijn waterkeringbeheer, dijkversterkingen, dijkverhogingen en sturing van een overstroming door aanleg of instandhouding van compartimenterende waterkeringen. In de proactie heeft het waterschap een adviserende rol. Voorbeelden van proactieve maatregelen zijn het beschermen van vitale infrastructuur en niet bouwen of aangepaste bouwvormen op kwetsbare locaties. Het deel preparatie beperkt zich voor het waterschap uit de planvorming en het oefenen van de organisatie. De responsfase (hulpverlening) en nazorg (schadeafwikkeling) zijn taken voor andere overheden.

6. Wat gaan wij doen?

Nadat in de voorgaande hoofdstukken beschreven is waar wij voor staan, binnen welk gebied en beleidskader wij werken, is het nu tijd om aan te geven wát wij gaan doen. Ook in dit hoofdstuk komt de invulling per thema terug.

We vullen ons werk zoveel mogelijk in via de processen uit de beleids- en beheercyclus zoals aangegeven in *figuur 6.1*.

Figuur 6.1: beleids- en beheercyclus

De drie verschillende thema's zoals geïntroduceerd in het vorige hoofdstuk, overkoepelen aan één of meer stappen van de beleids- en beheercyclus. In dit hoofdstuk worden per thema de doelen in de kaders weergegeven. De tijdspanne van de doelen of het globale tijdstip dat de doelen gerealiseerd moeten zijn, staan tussen haakjes achter de doelen aangegeven. Soms geven de doelen een nieuwe richting aan; soms zijn de genoemde doelen nog eens een onderstreping van datgene wat wij al doen.

In *bijlage 4* is een totaaloverzicht van de doelen, bijbehorende processen en beheerproducten opgenomen. In *bijlage 5* zijn de doelen uitgewerkt in concrete maatregelen.

6.1. Thema beleid waterveiligheid

Het thema waterveiligheid geeft invulling aan onze missie waterveiligheid en is opgesplitst in de twee eerder genoemde pijlers:

- Pijler 1: Voorkomen van overstromingen
- Pijler 2: Beperken van gevolgen van overstromingen

Hierbij ligt de nadruk op het ontwikkelen van beleid, waarbij rekening wordt gehouden met een veranderende omgeving. Ruimtelijke inrichting legt een steeds grotere druk op de omgeving van de waterkeringen. Dit vraagt om een wateropgave voor de toekomst en een actieve en deskundige inbreng van het waterschap bij planontwikkeling van derden.

Het waterschap adviseert bij buitendijkse ontwikkelingen ten aanzien van de bescherming tegen hoog water. In het algemeen is het waterschap geen voorstander van permanente ontwikkelingen in het winterbed van de rivier, zoals wonen. Dat beperkt de aanwezige reserve. Indien de overheden beslissen tot bescherming van een gebied door middel van genormeerde waterkeringen, neemt het waterschap de veiligheidstaak op zich.

Doelen pijler 1:

1. Eigen beleidsplannen zijn integraal en komen tot stand door een interactief proces (doorlopend).
2. Adviseren en sturen bij beleidsplannen en planontwikkeling van derden die een relatie hebben met waterveiligheid (doorlopend).
3. Kern- en beschermingszones van de waterkeringen vastleggen in bestemmingsplannen met de bestemming 'primaire waterkering' (primaire waterkering als functie) (doorlopend).

Doelen pijler 2:

4. De compartimentering door middel van de waterkeringen nader onderzoeken (2009).
5. Vertaling van de risicokaarten (aansluiten bij de Richtlijn Overstromingsrisico's) naar locatiekeuze-kaarten als handvat in de ruimtelijke ordening. Deze locatiekeuzekaarten geven de risico's van overstromingen via de primaire waterkeringen weer (2012).

6.2. Thema waterkeringbeheer

Het thema waterkeringbeheer geeft invulling aan de meer uitvoeringsgerichte kant van de taken (in relatie tot de meer beleidsmatige kant in het vorige thema). Dit betreft de kerngegevens op orde hebben en houden, het toetsen en verbeteren van waterkeringen en het beheer en onderhoud van de waterkering. Onder dit thema worden de doelen per onderdeel weergegeven.

6.2.1. Kerngegevens verzamelen, bijhouden en verstrekken

Kerngegevens dienen helder en eenduidig te zijn ingewonnen, vastgelegd en bijgehouden. De legger en het beheerregister en de overige kerngegevens worden ter beschikking gesteld aan de organisatie via het GIS. De leggers en het beheerregisters worden ook gebruikt door andere werkprocessen voor beheer en instandhouding van de waterkering en ontheffingverlening en moeten up-to-date zijn.

6. Alle kerngegevens van primaire waterkeringen zijn verzameld (doorlopend).
7. Alle kerngegevens van regionale waterkeringen zijn verzameld (doorlopend).
8. Kerngegevens worden professioneel beheerd (doorlopend).
9. Voor alle waterkeringen zijn leggers beschikbaar (2010).
10. De gewijzigde gegevens voortkomend uit ontheffingverlening en meldingen worden bijgehouden en vastgelegd (doorlopend).

6.2.2. Toetsen en verbeteren

Toetsen

Het waarborgen van waterveiligheid vraagt inzicht in de staat van de waterkeringen in relatie tot de veiligheidseisen die voor de waterkeringen gelden. Voor de regionale waterkeringen zijn de normen nog niet altijd vastgesteld. Wij verwachten van de provincies dat deze normen snel bepaald zijn, zodat wij onze verantwoordelijkheid kunnen nemen en deze waterkeringen aan de vastgestelde normen kunnen toetsen. De toetsing wordt uitgevoerd met behulp van de voorschriften, leidraden en hydraulische randvoorwaarden die door Rijk en provincies zijn aangereikt en voorgeschreven. De derde en vierde

toetsronde van alle primaire waterkeringen is in 2011 en 2016⁵ en wordt volledig uitgevoerd conform VTV met de voorgeschreven hydraulische randvoorwaarden.

11. Regionale waterkeringen die een functie hebben in het voorkomen van overstromingen of het beperken van gevolgen van overstromingen, zijn aangewezen en genormeerd (2015).
12. Toetspeilen zijn bepaald voor alle regionale waterkeringen (2012).
13. Genormeerde regionale waterkeringen zijn getoetst conform Leidraad Toetsen Regionale waterkeringen (ZH/Utr: 2009; Gld/N-Br: 2011).
14. Door het waterschap aangewezen regionale waterkeringen zijn op hoogte getoetst (2012).
15. De toetsing van alle primaire waterkeringen in 2011 en 2016 is volledig uitgevoerd conform VTV.

Verbeteren

Wanneer uit de toetsing van onze primaire of regionale waterkeringen blijkt dat een waterkering niet aan de gestelde eisen voldoet, wordt deze door ons verbeterd. Om te zorgen dat de waterkering tijdens de planperiode blijft functioneren worden de ontwerpen robuust uitgevoerd.

Het hoofddoel is om in 2015 alle primaire waterkeringen 'op orde' te hebben.

16. Alle te verbeteren primaire en regionale waterkeringen worden robuust ontworpen (doorlopend).
17. Voor alle dijkverbeteringsprojecten die in 2008 in het Programma Veiligheid zijn ondergebracht, zijn ontwerpwaterstanden vastgesteld (2011).

Ook de projecten die in voorbereiding zijn en waarvan het ontwerp nog de MER-procedure moet doorlopen worden robuust ontworpen.

Om het doel –uiterlijk 2015 veiligheid op orde, op basis van huidige normering- te kunnen bereiken moeten verschillende dijkverbeteringsprojecten door het waterschap worden uitgevoerd.

1. Door toetsing afgekeurde dijkvakken.
Dit betreft dijkvakken die in de 1^e of 2^e toetsronde van de primaire waterkeringen zijn afgekeurd.
2. Projecten Ruimte voor de Rivier.
Het gaat om projecten waarvoor het waterschap de aangewezen partij is om de planvoorbereiding ter hand te nemen; hierover zijn met het Rijk bestuursovereenkomsten afgesloten. Bij het project Munnikenland gaat het om dijkverlegging met gebiedsinrichting. Bij de andere projecten is de doelstelling dijkversterking en/of behalen hydraulische taakstelling en verbeteren van de Ruimtelijke Kwaliteit.
3. Projecten oude versterkingsprogramma's.
Dit gaat om projecten op grond van de Deltawet en Deltawet Grote Rivieren. Bijvoorbeeld de versterking van de Diefdijklinie (voorbereidingsfase). Enkele projecten zijn in de afbouwfase.
4. Regionale waterkeringen.
Naar verwachting zal uit de nog uit te voeren toetsing volgen, dat een deel van de kaden en dijken moet worden versterkt.

⁵ Uitgaande van de vigerende wetgeving tijdens het opstellen van het Beheerplan waterkeringen.

18. Het Programma Veiligheid is uitgevoerd conform de planning. Op basis van de huidige normen zijn de primaire waterkeringen in 2015 op orde.
19. Afgekeurde dijkvakken/-trajecten zijn, waar het onderhoudsmaatregelen betreft, binnen 4 jaar na toetsing verbeterd. Dijkverbeteringsprojecten zijn (gerelateerd aan wettelijke procedures) binnen 9 jaar (na het constateren van het gebrek) verbeterd (doorlopend, gerelateerd aan de doelstelling).
20. Er is een verbeterprogramma voor getoetste regionale waterkeringen (2012).

6.2.3. Beheren, inspecteren, onderhoud uitvoeren en ontheffing verlenen

Het beheer van waterkeringen is een publieke taak. Deze taak is duidelijk vastgelegd. Op basis van deze taak willen wij alle waterkeringen binnen ons beheergebied in beheer hebben, die een functie hebben in het voorkomen van overstromingen, of het beperken van de gevolgen van overstromingen. Waterkeringen die nu nog in beheer zijn bij andere partijen, bijvoorbeeld de Kanaaldijken van het Amsterdam Rijnkanaal, moeten in beheer komen bij Waterschap Rivierenland.

Naast het beheer van de waterkeringen is het goed om ook privaatrechtelijk zeggenschap te hebben. Dit versterkt de positie van het waterschap en daarmee het waarborgen van de waterkerende functie. Daarom verwerven we bij dijkverbeteringen actief het eigendom van onbebouwde percelen in de kernzones van de primaire waterkeringen.

21. Alle door het waterschap aangewezen waterkeringen zijn in beheer bij Waterschap Rivierenland (2012).
22. Onbebouwde percelen in de kernzones van de primaire waterkeringen zijn zo mogelijk eigendom van Waterschap Rivierenland (2015).

Het doel van het beheer en onderhoud is gericht op de instandhouding van de waterkering. Die waterkering bestaat voor het grootste deel uit gronddijken met een grastalud die hoog water moeten kunnen weerstaan. Vegetatie met een grote diversiteit aan grassen en kruiden is hiervoor het meeste geschikt, ons beheer zal zich daarop richten.

Het inspectieproces is van belang om de staat van de waterkering te beoordelen (onder andere door toetsen aan de kwaliteitsbeelden) en eventueel benodigde maatregelen te bepalen. Om dit inspectieproces te structureren, wordt het geheel van werkzaamheden beschreven in een inspectieplan waterkeringen.

Waargenomen gebreken kunnen de actuele veiligheid in gevaar brengen of leiden tot een onvoldoende beoordeling bij de vijfjaarlijkse toetsing. Daarom moeten geconstateerde gebreken op grond van een risicoafweging zo spoedig mogelijk worden hersteld. Gebreken die zonder uitgebreide planvorming kunnen worden aangepakt worden voor de volgende toetsing hersteld.

Bij onderhoud van alle onderdelen van de waterkering is het van groot belang om praktische kennis van het onderhoud op een goede manier vast te leggen. Daartoe wordt 'specifiek onderhoudsbeleid voor waterkeringen' opgesteld, dat wordt doorvertaald naar een onderhoudsplan met concrete acties. Een van de acties is het opzetten van een onderhoudbesturingssysteem, met als doel effectiever en efficiënter onderhoud.

Het waterschap betreft graag de mensen die betrokken willen worden bij het beheer en onderhoud van de waterkering. Daarom gaan we beheerovereenkomsten (vaak met agrariërs) aan voor de dijkgraslanden van primaire en regionale keringen. Het waterschap schakeld actief opleidingscentra en natuurverenigingen in bij het onderhoud.

23. Het beheer van dijkgraslanden is gericht op het realiseren van een erosiebestendige, kruidenrijke grasmat (doorlopend).
24. Alle waterkeringen worden geïnspecteerd conform het beschreven proces "inspecteren van waterkeringen" (doorlopend).
25. Voor alle onderdelen van de waterkeringen is het onderhoud gestructureerd vastgelegd in onderhoudsbeheerplannen en het onderhoudbesturingssysteem (2011).
26. Geconstateerde gebreken betrekking hebbend op gewoon onderhoud van de waterkering worden zo spoedig mogelijk , doch uiterlijk voor de volgende toetsing hersteld (2011/2016).
27. Waterschap Rivierenland betreft gebruikers en bewoners langs de waterkering bij het beheren van de waterkering (doorlopend).

Ontheffingen verlenen

Om mee te gaan met de ontwikkelingen willen wij de ontheffingverlening verder digitaliseren. Door (onderdelen van) het proces optimaal te automatiseren en gebruik te maken van eenduidige en eenmalige gegevens opslag, wordt niet alleen de kwaliteit van het product verbeterd, maar ook de procedure tijd verkort en het proces inzichtelijker.

Om bovenstaande doelen te kunnen behalen blijft een inspanning vereist om de vinger aan de pols te houden. Er zal gefaseerd gewerkt moeten worden aan bijvoorbeeld de digitale aanvragen en meldingen en het zowel intern, als door de aanvrager, digitaal kunnen volgen van de te doorlopen procedures. Informatie over de ontheffing moet uitwisselbaar en bruikbaar zijn. Aansluiting voor verdere digitalisering wordt gezocht op ander projecten die lopen binnen ons waterschap.

28. Alle ontheffingen zijn conform het beschreven proces Ontheffingverlening tot stand gekomen (2008).
29. Het proces Ontheffingverlening wordt verder gedigitaliseerd (afhankelijk van ontwikkeling 'Digitaal Loket' bij het waterschap).

LNC

Bij dijkverbeteringen spelen LNC-waarden een belangrijke rol. Veel van deze LNC-waarden zijn versnipperd vastgelegd. Het waterschap heeft een LNC-visie die gericht is op het behalen van een aantal doelen:

- er is inzicht in de aanwezige LNC-waarden;
- LNC-waarden komen nog nadrukkelijker aan bod bij beoordeling van plannen van derden en het verlenen van ontheffingen.

Waterschap Rivierenland stelt zich verder als doel de LNC-waarden rondom waterkeringen volledig in haar beleid en beheer te vatten.

30. Alle aanwezige LNC-waarden in de kern- en beschermingszones van de waterkeringen zijn geïnventariseerd en in het beheerregister opgenomen (2011).

6.3. Thema 'calamiteitenbestrijding hoog water'

Tijdens hoogwatersituaties voert de calamiteitenorganisatie de volgende vier activiteiten uit:

1. het sluiten van kunstwerken in de waterkeringen;
2. het monitoren van de toestand van de waterkeringen door middel van dijkbewaking/kadebewaking;
3. het nemen van noodmaatregelen om optredende faalmechanismen te beheersen;
4. het informeren en alarmeren van netwerkpartners over de dreigende situatie.

De doelstellingen voor de komende planperiode zijn gericht op het optimaliseren van de vier activiteiten.

Kunstwerken moeten ook in het dagelijks beheer onder minder maatgevende omstandigheden dicht!

Het sluiten in hoogwatersituaties moet door opleiden en oefenen foutloos verlopen. Bij maatgevende waterstanden en hoger zullen netwerkpartners voorbereid moeten zijn op evacuatie. Het waterschap heeft hierin een adviserende rol en zorgt voor de beschikbaarheid van inundatiescenario's.

Het nemen van noodmaatregelen

31. Calamiteitenorganisatie opleiden en oefenen voor bestrijding van hoogwater bij primaire en regionale waterkeringen (Opgeleid in 2008 ; oefenen en update doorlopend).
32. Voor alle dijkringen (met uitzondering van dijkring 37, 39 en 40: deze zijn te klein) en stelsels van regionale waterkeringen zijn overstromingsscenario's beschikbaar op basis van de actuele maatgevende omstandigheden (2012).
33. De Calamiteitenbestrijdingsplannen (CBP) met betrekking tot de primaire en regionale keringen zijn actueel (2012).
34. Er zijn actuele en geïmplementeerde kunstwerkprotocollen voor alle waterkerende kunstwerken beschikbaar (2015).
35. Inzicht hebben in de zwakste schakels per dijkring, riviertak en boezemstelsel en hier zo nodig noodmaatregelen voor opstellen (2010).

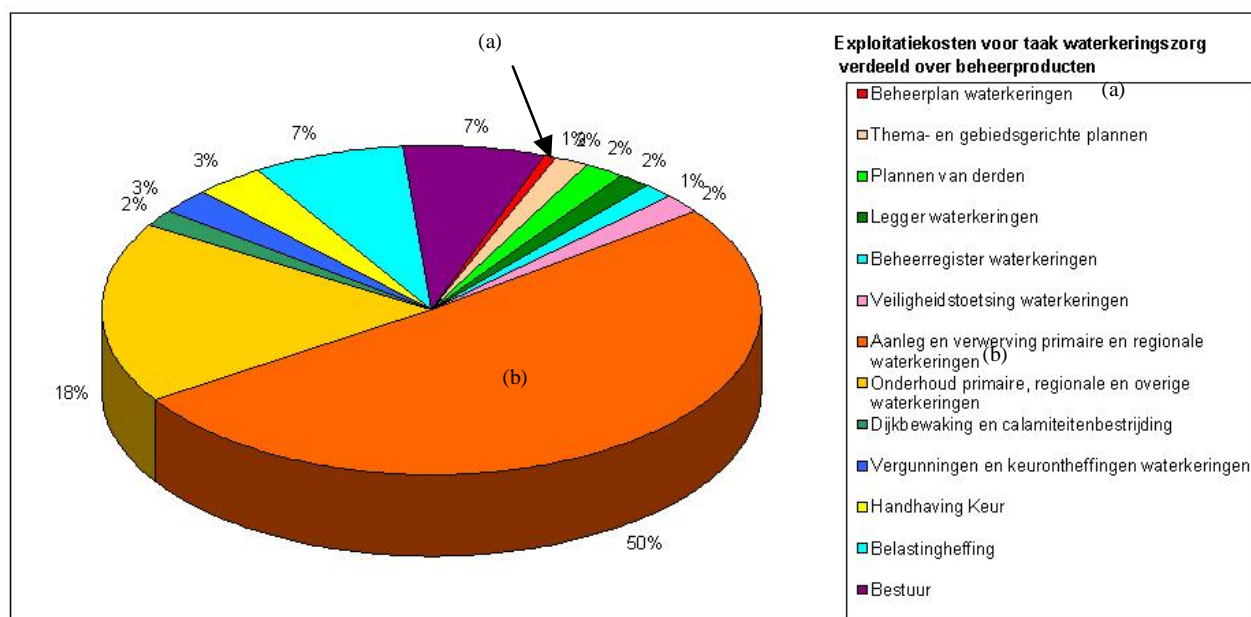
7. Wat kost het?

In dit hoofdstuk is weergegeven hoe het taakveld waterkeringszorg financieel in elkaar steekt. Hierbij is allereerst in kaart gebracht hoeveel ons waterschap per jaar uitgeeft aan deze taak. Daarnaast is een doorkijk gegeven naar de komende jaren. Hoeveel verwachten wij de komende jaren te investeren in de waterkeringszorg? Daarbij wordt opgemerkt dat de kosten voor dijkverbeteringen in het algemeen voor rekening zijn van het Rijk. De kosten voor beheer en onderhoud komen ten laste van het waterschap. In tabel 6.2 is dit toegelicht. Als laatste stap is inzichtelijk gemaakt wat het gevolg is van de doelen, zoals deze in dit beheerplan zijn genoemd, voor de kosten voor komende jaren (2008-2012). De weergegeven financiële cijfers zijn gebaseerd op de bestuurlijk vastgestelde begroting 2008.

7.1. Hoeveel besteden we anno 2008?

7.1.1. Begroting 2008

De kostenopbouw voor de taak waterkeringszorg is opgesteld conform de BBP-systematiek (Beleids- en BeheersProces). Deze BBP-systematiek is het sturingsmodel dat voor de waterschappen is ontwikkeld. Op basis van de begroting 2008 is de besteding van Waterschap Rivierenland aan waterveiligheid ruim € 18 miljoen. Een globale verdeling van de kosten per beheerproduct is weergegeven in *figuur 6.1*.

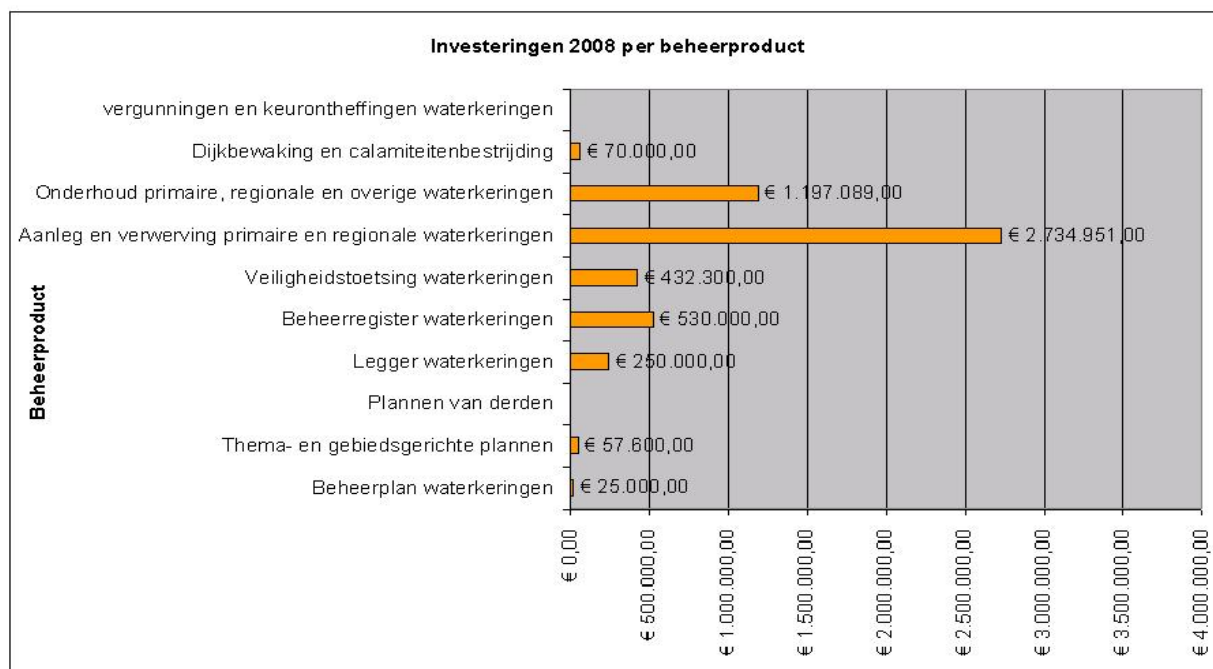

Figuur 6.1: Verdeling van de kosten over de beheerproducten gerelateerd aan waterkeringszorg op basis van begroting 2008

Uit *figuur 6.1* is op te maken dat de kosten voor waterkeringszorg vooral zitten in het aanleggen van de waterkeringen en het onderhouden daarvan. Het betreft hier kosten voor het uitvoeren van dijkverbeteringsprojecten en onderhoud van de waterkeringen in de brede zin van het woord (maaibestekken, nieuwe dijpalen, etc.). De exploitatiekosten zijn opgebouwd uit drie onderdelen, namelijk de directe kosten, de uren en ondersteuning.

7.1.2. Investerings

Naast de exploitatiekosten zijn ook investeringen nodig om de veranderingen in de tijd op te kunnen vangen, zoals nieuwe dijkverbeteringen, het op orde brengen van alle gegevens van de waterkering, uitvoeren van de veiligheidstoets, etc. De komende jaren investeert de directie Veiligheid van Waterschap Rivierenland gemiddeld ca. € 3,5 miljoen netto per jaar in de waterkeringszorg. Een weergave van de netto investeringen over 2008 is weergegeven in *figuur 6.2*. In deze figuur zijn alleen de posten opgenomen die door de directie Veiligheid direct beïnvloedbaar zijn, mede op basis van de in dit plan opgenomen doelen.

Figuur 6.2: Investerings 2008 per beheerproduct

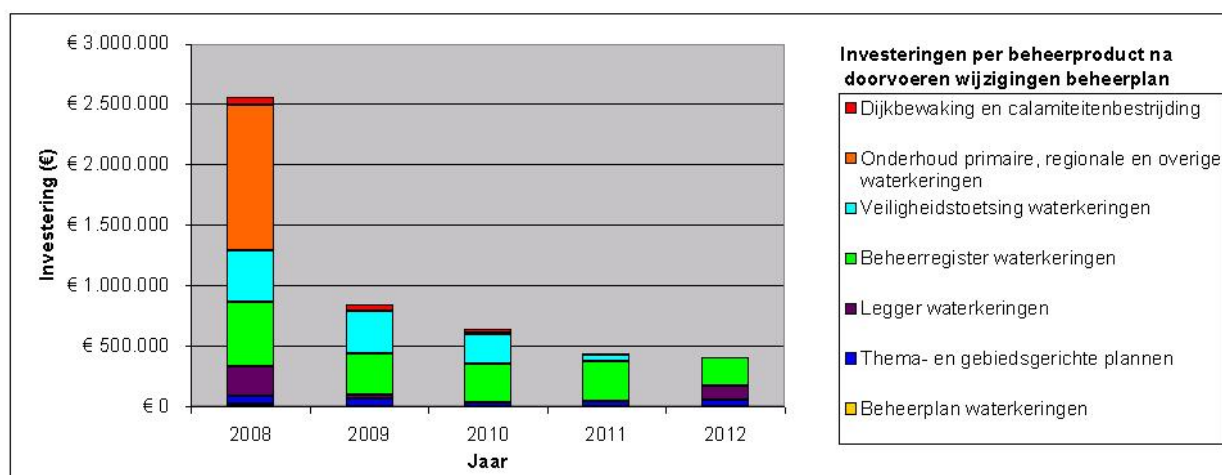
7.2. Hoeveel gaan we de komende jaren uitgeven?

In dit beheerplan zijn doelen opgenomen. Voor het grootste deel van de doelen geldt dat met het benoemen van het doel, aangegeven is op welke wijze wij ons werk momenteel al uitvoeren. Vele doelen zijn namelijk al opgenomen in de Voorjaarsnota 2008-2012. Dit houdt niet in dat deze direct zijn terug te lezen, maar in de financiële vooruitzichten is hier wel reeds rekening meegehouden. Daarmee heeft dit beheerplan ook maar relatief kleine financiële gevolgen. In *tabel 6.1* is per beheerproduct aangegeven wat de meerjareninvesteringsraming 2008 t/m 2012 is.

Beheerproduct	2008	2009	2010	2011	2012
Beheerplan waterkeringen	€ 25.000				
Thema- en gebiedsgerichte plannen	€ 57.600	€ 68.000	€ 30.000	€ 40.000	€ 50.000
Legger waterkeringen	€ 250.000	€ 30.000			€ 125.000
Beheerregister waterkeringen	€ 530.000	€ 340.000	€ 320.000	€ 330.000	€ 235.000
Veiligheidstoetsing waterkeringen	€ 432.300	€ 350.000	€ 250.000	€ 55.000	
Aanleg en verwerving primaire en regionale waterkeringen	€ 2.735.000	€ 2.425.600	€ 391.400	€ 3.118.600	€ 3.300.000
Onderhoud primaire, regionale en overige waterkeringen	€ 1.197.100	€ 3.500	€ 3.000	€ 0	€ 0
Dijkbewaking en Calamiteitenbestrijding	€ 70.000	€ 25.000	€ 25.000		

Tabel 6.1: Meerjareninvesteringsraming 2008 – 2012 per beheerproduct (afgeronde bedragen)

Veel van de maatregelen vallen al binnen de lopende werkzaamheden, en zijn opgenomen in de exploitatiekosten. Voor de beheerproducten zijn geen extra investeringen voorzien naar aanleiding van het beheerplan. De financiële effecten van de benoemde doelen zouden van invloed zijn op de meerjarenraming van Waterschap Rivierenland. Bij opmaak van de Voorjaarsnota 2008 (meerjareninvesteringsraming 2009 t/m 2013) zullen eventuele effecten worden meegenomen. In de meerjarenraming wordt een perspectief weergegeven voor de komende vijf jaar. Voor de planperiode van dit beheerplan (2008 t/m 2012) is op deze wijze aan te geven hoeveel er geïnvesteerd wordt per beheerproduct in de waterkeringszorg. Een en ander is in *figuur 6.3* weergegeven.

Figuur 6.3: Investerings per beheerproduct over de gehele planperiode

Aangezien het voorbereiden en uitvoeren van dijkverbeteringsprojecten (beheerproduct Aanleg en verwerving waterkeringen) de grootste investeringspost is voor waterkeringen, is deze apart weergegeven in *tabel 6.2*. In deze tabel zijn de bruto en de netto investeringen voor dit beheerproduct weergegeven voor die projecten welke voortkomen uit de resultaten van de laatste toetsing en de "lopende dijkverbeteringsprojecten". Dijkverbeteringsprojecten zijn projecten waarvoor veelal subsidie verleend wordt vanuit het Rijk. In ieder geval de primaire waterkeringen zijn momenteel 100% subsidiabel bij het Rijk. Voor een aantal dijkverbeteringsprojecten die momenteel in de meerjarenraming zijn opgenomen zijn nog andere verdeelsleutels geldig, zoals bijvoorbeeld voor de Diefdijk (72% provincie, 28% waterschap). Voor regionale waterkeringen is geen subsidie mogelijk. De investeringen daarvoor zijn per definitie netto-investeringen.

	2008	2009	2010	2011	2012	Totaal
Bruto investeringen						
Aanleg en verwerving primaire waterkeringen	€ 22.197.000,--	€ 8.208.000,--	€ 1.848.000,--	€ 20.328.000,--	€ 33.504.000,--	€ 86.085.000,--
Netto investeringen						
Aanleg en verwerving primaire waterkeringen	€ 2.734.951,--	€ 2.425.632,--	€ 391.400,--	€ 2.618.600,--	€ 2.300.000,--	€ 10.470.583,--
Netto investeringen						
Aanleg en verwerving regionale waterkeringen	€ 0,--	€ 0,--	€ 0,--	€ 500.000,--	€ 1.000.000,--	€ 1.500.000,--

Tabel 6.2: Investerings beheerproduct Aanleg en verwerving waterkeringen

Bij het bepalen van de financiële gevolgen is geen rekening gehouden met eventuele verschuivingen in te besteden uren per beheerproduct. Er is van uitgegaan dat binnen de personeelsbezetting conform de Voorjaarsnota 2008-2012, de benoemde doelen gerealiseerd worden. Oftewel, er is geen personeelsuitbreiding voorzien op basis van de doelen zoals deze in het onderliggende beheerplan weergegeven zijn.

Inmiddels ligt er een notitie om de organisatie rond de taak waterkeringen te gaan herstructureren. In dit document is een personele uitbreiding van 1 fte opgenomen voor het bestrijden van de calamiteit hoogwater. Dit wordt bij de voorstellen in het kader van de versnelling meegenomen.

De komende jaren moet er veel worden gedaan om de veiligheid tegen overstroming van het beheergebied van het waterschap op orde te krijgen. Om de toename van de maatgevende rivierafvoer op te vangen zijn verschillende maatregelen, zowel rivierversuimende maatregelen als dijkversterking nodig. Als doelstelling is afgesproken om deze maatregelen uiterlijk in 2015 te hebben gerealiseerd. Over deze doelstelling worden afspraken gemaakt met rijk en provincie. In de figuur en tabel is wat betreft de investeringen voortkomend uit deze afspraken met rijk en provincie nog geen rekening gehouden. Het is van groot belang om de planvorming van deze werken zodanig te organiseren dat de afspraken kunnen worden waargemaakt. Het vergt een grote krachtsinspanning om in 2015 de betreffende projecten te hebben uitgevoerd. Het is alleen haalbaar als hiervoor een goede projectorganisatie wordt opgezet, die snel en flexibel kan inspelen op de behoeften en die niet wordt afgeleid door dagelijkse prioriteiten. Binnen het waterschap wordt nu tijdelijk een apart Projectbureau voorbereiding dijkverbetering ingericht dat zich bezig houdt met de voorbereiding van de projecten.

Bijlage 4 geeft een totaaloverzicht van de doelen, de bijbehorende processen, beheerproducten en geraamde kosten. Hiervoor geldt dat de geraamde kosten niet 1 op 1 te vertalen zijn naar de meerjaren-investeringsraming. De doelen zoals deze zijn benoemd in dit beheerplan, zijn uitgewerkt in *bijlage 5*. Hierin zijn de afzonderlijke doelen uitgewerkt in concrete maatregelen, met een globale planning en begroting. Dit geeft een indicatie van de te verwachten kosten, maar moet nog verder uitgewerkt worden naar exploitatiekosten en investeringen.

8. Implementatie en toekomstige ontwikkelingen

"Het beheerplan voorziet in een eenduidig beleid voor het beheer van de waterkeringen en legt dit vast. Derden krijgen inzicht in de manier waarop het waterschap omgaat met de waterkeringen en welke maatregelen nodig zijn om dit beleid tot uitvoering te brengen."

Deze doelstelling van het beheerplan dient met dit beheerplan ingevuld te worden. Het beheerplan geeft inzicht in het beleid voor de waterkeringen, het kader waarbinnen het waterschap hieraan werkt en de doelstellingen en maatregelen die het waterschap voor deze planperiode aanhoudt. Dit hoofdstuk geeft nog een doorkijk naar de verdere uitwerking van het beheerplan en toekomstige ontwikkelingen die van invloed kunnen zijn op het gestelde in dit beheerplan.

8.1. Implementatie

Intern en extern proces

Het beheerplan geeft voor zowel interne als externe betrokkenen een kader, van waaruit het waterkeringen beheer wordt uitgevoerd.

Intern vormt het plan de basis voor de werkplannen en de meerjarenactiviteiten in de voorjaarsnota. Deze worden vertaald naar de meerjarenraming. De kaders kunnen jaarlijks door het bestuur worden vastgesteld en voortgangsrapportages geven de mogelijkheid tot bijsturen. Om de voortgang te bewaken zijn de doelen gekoppeld aan werkprocessen en de bijbehorende leidinggevendenden. Dat dit interne proces (indirect) gestuurd wordt door de externe omgeving mag duidelijk zijn.

De externe betrokkenheid neemt toe door onder meer ruimtelijk ontwikkelingen. De druk op waterkeringen vanuit andere functies neemt toe. De primaire functie van waterkeren kan daarbij in het gedrang komen. Medegebruik van de waterkeringen is onder voorwaarden wel mogelijk; de kaders zijn in dit plan helder gemaakt.

Samenwerking

Het publieke bewustzijn van het belang van de waterkeringen is belangrijk voor het behouden van maatschappelijk draagvlak voor de manier waarop waterschap Rivierenland de waterkeringen beheert. Zeker wanneer het optreden van bedreigend hoogwater verder in de tijd terug ligt. Permanente voorlichting zal bijvoorbeeld via de website meer aandacht krijgen. Het waterschap hecht belang aan de samenwerking met provincies, gemeenten en andere overheden. Onder andere wil het waterschap vroegtijdig invulling geven aan de afstemming tussen waterkeringen en ruimtelijke ordening. Daarnaast zal het waterschap zich moeten profileren in de aandacht voor de veiligheidsketen vanwege de preventiemaatregel die de waterkeringen invullen.

Water stopt niet bij de grenzen. Internationaal neemt ook waterschap Rivierenland deel aan afstemmend overleg, zoals bijvoorbeeld in het overleg met Duitsland via de Arbeitsgruppe Hochwasserschutz en de commissie Waterkeringen Gelderland.

Nieuw beheerplan

De nieuwe waterwet, die in 2009 van kracht zal worden, vereist in 2010 een waterbeheerplan, waarin alle beheerplannen van het waterschap zijn geïntegreerd. Het nu voorliggende plan overbrugt de periode tot het nieuwe plan en de doelen zullen worden overgenomen in het nieuwe plan. Hiermee wordt de integrale samenhang van de doelen met de andere taken zichtbaar.

8.2. Toekomstige ontwikkelingen

Ontwikkelingen in de nabije toekomst kunnen invloed hebben op het realiseren van de doelstellingen zoals die in dit beheersplan zijn verwoord. Hierna wordt een doorkijk gegeven van de verwachtingen na de planperiode.

Veiligheidsnormen

De huidige veiligheidsnormering is gebaseerd op de kans dat een bepaalde waterstand op enige locatie wordt overschreden. Deze waterstand wordt Maatgevend Hoogwater (MHW) genoemd. De nieuwe filosofie gaat uit van het begrip "overstromingsrisico". Bij dit begrip gaat men uit van de kans dat een gebied overstroomt, gekoppeld aan de gevolgen van die overstroming. Bij de beoordeling hiervan komt nadrukkelijk de eventuele schade in beeld. In de planperiode vinden de noodzakelijke onderzoeken en berekeningen plaats. Het "overstromingsrisico" wordt naar verwachting het uitgangspunt voor de veiligheidsnormering van de primaire waterkeringen.

Nota waterveiligheid 2008 (WV 21)

In de planperiode zal de watervisie voor de middellange termijn door het rijk worden opgesteld. Op basis van een veiligheidsbeeld voor het hele land, zal een discussie over normen (1/1250 en 1/2000 voor WSRL) met een risico benadering worden gevoerd.

Financiering waterkeringen

De commissie Vellinga heeft de financiering van de waterkeringen in beschouwing genomen. De uitkomst van de landelijke discussie zal in de komende periode mogelijk tot een andere verdeling en een stijging van waterschapslasten kunnen leiden.

Internationale samenwerking

In het Europese parlement is de Richtlijn Overstromingsrisico's vastgesteld, die de lidstaten verplicht tot het maken van kaarten waarop de bedreigde gebieden en de gevolgen van overstromingen in beeld zijn. In 2015 moeten hiervoor beheerplannen zijn opgesteld. De wijze waarop dit vorm krijgt moet de komende jaren worden geregeld.

Kennisontwikkeling

Voor een goed beheer van de waterkeringen en door de terugtrekkende houding van rijk en provincies, is het steeds belangrijker eigen kennis binnen het waterschap te ontwikkelen. Nieuwe ontwikkelingen vinden plaats op het gebied van het veiligheidsbeleid buitendijks, de risicobenadering en de normering. Het waterschap wil toonaangevend zijn en faciliteert op het gebied van veiligheid de landelijke projecten zoals VNK (Veiligheid Nederland in Kaart) en FLIWAS (hoogwater waarschuwingssysteem). Er zal veel energie nodig zijn de aanwezige kennis te houden, uit te breiden en vooral uit te dragen.

Literatuurlijst

1. Brief van de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat over 'Voortgang verkenning waterveiligheid 21^e eeuw', kenmerk: DGW/WV 2006/1424, december 2006.
2. Strategienota 2006-2009. Waterschap Rivierenland, december 2005.